Kalevalaisten Naisten Liiton kulttuurilehti 4/2021

PIRTA

Irtonumero 8,75 €

60v.

Viola Wallenius - elämäntehtävänä hyvät teot

Kulttuurin tekijä Hannu-Pekka Björkman

Uudeksi puheenjohtajaksi Aila Nieminen

SISÄLTÖ 4/21

❖ Ajankohtaista

8 Kalevalaisten Naisten Liiton uusi puheenjohtaja *Aila Nieminen / Sirkka-Liisa Mettomäki*
14 Joulupuuhastelua / *Sirkka-Liisa Mettomäki*
22 Ravattulan muinaispuku / *Merja Leppälahti*
36 Luovuuden alkuvoimaa / *Laura Seesmeri*

❖ Artikkelit

4 Elämäntehtävänä hyvät teot / *Kati Lampela*
10 Rauhassa roolien takan / *Kati Lampela*
16 Norjan metsäsuomalaisten tulkki / *Sisko Ylimartimo*
18 Kaivonkatsominen kulkee suvussa / *Karoliina Randelin*
24 Toiminnan käännekohdassa / *Anneli Koivu*
28 Eeva-Liisa Manner, unohdettu dekkaristi / *Vesa Kyllönen*
31 Stalinin vainot tuntuvat yhä / *Meeri Siukonen*

❖ Kolumnit

7 Katkeruuden pahin vihollinen / *Jenni Kokander*
35 Kuvia yläilmoista / *Teemu Loikkanen*

❖ Palstat

3 Pääkirjoitus / *Sirkka-Liisa Mettomäki*
13 Hetki runolle / *Kaija Rantakari*
20 Vesiystäviä / *Johanna Vuoksenmaa*
21 Kutsumuksena kulttuuri / *Kirsi Vahtera*
32 Kielestä kiinni / Suomen kielen lautakunta – työtä suomen kielen hyväksi/ *Sari Maamies*
34 Maalöydöstä koruksi / Pieni tyttö ja mahtiemäntä – ruumishautojen tutkimusta / *Jenni Sahramaa*
37 Puheenjohtajalta / Elämä on matka / *Ildikó Lehtinen*
38 Yhdistysuutisia

26 Arviot

PIRTA

Kalevalaisten Naisten Liiton kulttuurilehti

Ilmestyy 3.12., 60. vuosikerta, numero 4.
Pirta ilmestyy neljä kertaa vuodessa.

Kannen kuva Viola Walleniuksen kotialbumi

TOIMITUS

Päätoimittaja
Sirkka-Liisa Mettomäki,
puh. 040 580 4964,
sirkka-liisa.mettomaki@finlit.fi

Toimitussihteeri
Petra Nikkinen, puh. 040 521 7772,
nikkinenpetra@gmail.com

Pirran toimitusneuvosto
Kati Lampela, Merja Leppälahti,
Karoliina Randelin, Tuula Rikala,
Laura Seesmeri

Graafinen suunnittelu
PPD Studio / Minna Asuja
Painopaikka Painotalo Plus Digital Oy

Pirran tilausmaksu 35 euroa / vsk.
Nordea Helsingin Yrityspankki
FI90 2142 1800 0097 33

Pirta 1/2022 ilmestyy 10.2.2022.
Aineiston tulee olla toimituksessa
22.12.2021 mennessä.

Osoitteenmuutokset oman yhdistyksen kautta.

KALEVALAISTEN NAISTEN LIITTO

Neljäs linja 24, 00530 Helsinki
www.kalevalaistennaistenliitto.fi

Puheenjohtaja Aila Nieminen
aila.nieminen@kalevalaistennaistenliitto.fi

Toiminnanjohtaja Sirpa Huttunen,
puh. 050 520 1314
sirpa.huttunen@kalevalaistennaistenliitto.fi

Toimisto
toimisto@kalevalaistennaistenliitto.fi

#kalevalaisetnaiset www.kultti.net

VASTUULLISTA JOURNALISMIA

4041 0089
Painotuote

ISSN 0783-0424

Gary Wornell, SKS

Minä mitään tähän sano, vaan sanonpa kuitenkin

INNOSTUIN JOITAKIN vuosia sitten, kun SKS julkaisi Lari Kotilaisen tutkimuksen *Kiellon lumo. Kieltoverbitön kieltokonstruktio ja sen kiteytyminen* (2007). Jostain syystä luin sen nimen useasti *Kielon lumoksi* ja ajattelin, että onpa houkutteleva nimi suomen kielen tutkimukselle, mutta luin siis väärin. Innostuin kuitenkin selailemaan kirjaa ja tutustuin suomalaiseen ”aggressiiviin”. Mikä se on?

”Aggressiivi” ei kuulemma ole oikea kielioppitermi vaan vähän kuin vitsinä liikkeelle lähtenyt sana. Se tarkoittaa puhekielessä esiintyvää kieltorakennetta, josta puuttuu kieltoverbi: ”minä mitään tarvitse”. Tämän päivän kielessä kieltoverbitöntä rakennetta käytetään enimmäkseen sellaisissa yhteyksissä, joissa kieltäminen on tunnepitoista, kirjoittaa Sari Maamies Kielikellossa 1/2008. Lari Kotilainen käyttää rakenteesta nimitystä kieltoverbitön kieltokonstruktio, kuten yllä olevasta kirjan nimestäkin näkyy.

”Aggressiivi” palautui mieleeni, kun olen mietiskellyt sanojen voimaa. Vanha kansa sanoo, että ei haukku haavaa tee, mutta kyllä se voi tehdä, ainakin henkisiä haavoja.

Tällä hetkellä varsinkin sosiaalisessa mediassa ja muualla, missä ei ihmistä kohdata kasvokkain, puhutaan ja kirjoitetaan usein todella ikävästi, jopa aggressiivisesti ja vihamielisesti. Välillä tulee sellainenkin tulkinta mieleen, että tarkoituksella halutaan loukata ja vähätellä toisia. Ei riitä, että kertoisi olevansa eri mieltä, vaan samalla halutaan leimata kanssakeskustelijat tietämättömiksi väärässä olijoiksi.

Mistähän johtuu, että herkästi vähättelemme sanojen voimaa. Yllä jo mainitsin haukun, joka ei haavaa tee. Usein myös sanotaan, että yksi kuva on voimakkaampi kuin tuhat sanaa. Näin voi joskus olla tai sitten ei. Itse kyllä uskon sanojen voimaan, siihen, että on paljonkin merkitystä sillä, millaisia sanoja valitsemme ja miten ne esitämme.

Olette varmasti panneet merkille, että kansalliseepoksessamme *Kalevalassa* uskotaan sanojen voimaan. Monissa eepoksissa asioita ratkaistaan vain aseiden voimalla, Kalevalassa sanat ovat aseitakin tärkeämmässä osassa. Kun tietää ja valitsee oikeat sanat, alkaa tapahtua – ja usein yhdessä muiden kanssa.

Monissa suosituissa itsehoito- ja itseymmärrysoppaissa ja elämänhallinnan lehtijutuissa kehotetaan puhumaan itselleen kauniisti ja arvostavasti. Hyvä neuvo, mutta kannatan sitäkin, että puhuisimme myös toisillemme kauniisti ja arvostavasti.

Kiitos kuluneesta vuodesta, rauhallista joulunaikaa ja kaikkea hyvää uudelle vuodelle!

Sirkka-Liisa Mettomäki
päätoimittaja

Jk. Tiesitkö, että Suomessa joulukuusen koristeiden teollisen valmistuksen aloitti K. A. Weiste Helsingissä 1924? Paljon tietoa joulusta löydät osoitteesta https://juhlakalenteri.finlit.fi/

Elämäntehtävänä hyvät teot

Viola Walleniuksen elämä muuttui, kun hän lähti 18-vuotiaana vapaaehtoistöihin Keniaan. Nyt elämä on Keniassa pienessä Makongenin kylässä, jossa hän työskentelee lasten hyvinvoinnin, oikeuksien ja koulutuksen parissa.

Teksti **Kati Lampela,** kuvat **Viola Walleniuksen kotialbumi**

Keväällä 2014 juuri ylioppilaaksi kirjoittanut Viola Wallenius pohti monen nuoren lailla, mihin suunnata. Ajatus vapaaehtoistyöstä poltteli jämsäläisen nuoren naisen mielessä, ja niinpä hän otti selvää vapaaehtoistyön mahdollisuuksista. Pian hän olikin jo matkalla Nairobiin, Kenian pääkaupunkiin. Tarkoitus oli mennä vapaaehtoiseksi lastenkotiin, mutta hän löysikin itsensä pienestä Makongenin kylästä Intian valtameren rannalta. Työhön kuului puiden istuttamista.

Näiden kuukausien aikana Viola istutti puita ja tutustui paikallisiin nuoriin. Muutaman kuukauden vapaaehtoistyön jälkeen Viola palasi Suomeen. Afrikka ei jättänyt häntä rauhaan, ja hän alkoi kiivaasti miettiä, miten voisi työskennellä arvojensa mukaisesti ja tehdä jotain pulassa olevien ihmisten hyväksi.

Violan silmiin osui juttu suomalaisnaisesta, joka oli perustanut lastenkodin Nepaliin. Ajatus tuntui omalta; juuri lasten ja tyttöjen aseman kohentaminen oli jo tuolloin hänelle tärkeää. Jo saman syksyn aikana Viola Wallenius perusti hyväntekeväisyysjärjestön nimeltään *Home Street Home*. Tästä kaikki lähti liikkeelle huimalla vauhdilla: elämäntehtävä lasten ja erityisesti tyttöjen elämän tukemiseksi tuntui omalta.

”Elämäntehtävä erityisesti tyttöjen elämän tukemiseksi tuntui omalta.”

Täydellä sydämellä

Viime vuosien aikana on tapahtunut paljon: Viola asuu nykyisin Keniassa Makongenin kylässä ja on kumppaninsa Salimin kanssa kahdeksan orpolapsen vanhempi. Kalevala Training Center -koulutusohjelma on lähtenyt hienosti käyntiin Violan hyppysissä.

Tällä hetkellä Violan päiviin kuuluu lasten ja nuorten hyvinvoinnista huolehtimista ja koulutusohjelman edistämistä. Yhteinen nimittäjä kaikelle Violan tekemiselle on hyvä ja turvallinen elämä. Tämä työ ja elämä Keniassa on Violalle sydämen asia.

Synnyinmaastaan Suomesta Viola kaipaa erityisesti rakkaita läheisiään. Ja juustoa.

– Arkeni on lennokasta ja jokainen päivä on erilainen. Aamuni alkaa usein Home Street Homen vapaaehtoisten ohjaamisella ja projektien tilanteiden tarkistamisella. Pidän huolta siitä, että kaikki pyörii suunnitellusti. Ratkon ongelmia, pidän yhteyttä tukijoihin ja suunnittelen tulevaa. Hoidan tuettavien perheiden asioita ja pidän huolta, että kaikilla on asiat hyvin. Osan päivästä olen myös sairaanhoitajan tehtävissä vastaanottoklinikallamme.

Päiviin kuuluu myös Kalevala Training Centerin koulutusohjelman koordinointia.

– Kalevala Training Centerin arki pyörii kuin itsestään. Ammattitaitoiset opettajat hoitavat osuutensa erinomaisesti. Meiltä on valmistunut jo 97 nuorta naista tietotekniikan, kampaamoalan ja ompelijan tutkinnon koulutusohjelmista.

Violan rooli on vastata projektin raportoinnista ja kehittämisestä.

– Tällä hetkellä suunnittelemme yrittäjyyshenkistä työpajaohjelmaa koulutuskeskukselta valmistuneille nuorille, joita kiinnostaa oman yrityksen perustaminen. Haluamme keskittyä tukemaan valmistuneita opiskelijoita ja pitämään huolta, että heillä on riittävästi työkaluja ja eväitä elämään KTC:n jälkeen.

>

Tunteiden kirjoa ja puhdasta vettä

Viola Wallenius kohtaa työssään paljon vilpitöntä iloa ja riemua, mutta myös raskaita ja koskettavia kohtaloita. Mikä on nuoren naisen voimavara näissä vaikeissa tapauksissa? Mistä Viola ammentaa energiaa jaksamiseen, siihen että toivoa on aina?

– Se, että muutosta tapahtuu koko ajan yksilötasolla antaa valtavasti voimaa jatkaa. Se, että näkee yhden yksittäisen lapsen, nuoren tai perheen tilanteen parantumisen omin silmin, antaa valtavasti voimaa eteenpäin. Olemme todistaneet todella rajuja lasten ja nuorten kaltoinkohtelutarinoita, mutta synkimmissäkin tarinoissa on aina pieni valonpilkahdus, johon tarttua. Aina löytyy keinoja, joilla voidaan vaikuttaa tilanteeseen ja tehdä hänen elämästään sillä hetkellä vähän parempi. Pienillä teoilla on valtava voima ja lopulta valon määrä kasvaa.

Afrikkalaisessa arkielämässä on haasteensa, kun on tottunut elämän yltäkylläisyyteen länsimaisessa hyvinvointiyhteiskunnassa. Puhdas vesi ja ruoka, hygienia ja terveydenhoito, saati turvallisuus eivät ole Afrikassa itsestäänselvyyksiä. Viola on nähnyt, kuinka esimerkiksi säännöllinen ja ravitseva ruoka ja yhteiset ateriahetket ovat merkittävästi parantaneet lasten hyvinvointia.

”Pienillä teoilla on valtava voima.”

Viola Wallenius kirjoitti kokemuksistaan kirjan *Koti Keniassa* (2021), johon hän kokosi tositarinoita kenialaisesta elämästä ja auttamistyöstä. Keniaan muutettuaan Viola työskenteli hetken myös Nairobin Kayolen slummissa. Tuo periodi on ollut toivottomuudessaan yksi rajuimpia kokemuksia.

– Yhtenä päivänä lastenkodin ruoka oli vähissä, joten päivän opetus oli peruttu. Sen sijaan lapset lauloivat ja rukoilivat apua ahdinkoonsa. Rukoukset jatkuivat tunteja. En ollut ikinä kuullut mitään niin musertavaa kuin tuo slummilasten surulaulu, kertoo Viola kirjassaan.

Toisinaan harmit ovat muurahaisen kokoisia. Viola mainitsee yhden arkielämän riesan, joka yllätti hänet Afrikassa täydellisesti:

– Safarimuurahaiset. Ne iskevät isona laumana yleensä keskellä yötä ja valloittavat koko talon.

Yhteisön voima

Kenia on tehnyt Viola Walleniukseen lähtemättömän vaikutuksen. Edelleen yksi parhaista asioista Violan mielestä kenialaisessa elämänasenteessa on erityinen yhteisöllisyys.

– Ajatus ubuntusta on mahtava. Ubuntu tarkoittaa, että elämme elämäämme muiden ihmisten kautta. *Minä olen koska me olemme*. Mikäli joku yhteisön jäsenistä heikkenee tai kokee kriisin elämässään, se vaikuttaa myös minuun ja minä heikkenen. Vastaavasti jos joku yhteisön jäsen vahvistuu, me vahvistumme yhdessä. Ei ole minua, jos ei ole meitä.

Mitä Viola Wallenius lausuisi oppisanoina sille Violalle, joka abiturienttivuotenaan matkusti Nairobiin?

– Ole avoin, kuuntele ja ime itseesi tietoa. Lue, perehdy ja ole sopivassa suhteessa kriittinen. Sinulla on edessäsi matka, joka tulee muuttamaan ihan kaiken. Ota siitä kaikki irti! ❖

INFO

Mikä on Kalevala Training Center?

Kalevala Training Center -hanke käynnistettiin keväällä 2020. Kalevala Korun rahoittama ohjelma avaa nuorille naisille tien ammattiin ja itsenäiseen toimeentuloon Makongenin kylässä Keniassa. Koulutusohjelmat on suunnattu teiniäideille, köyhistä perheistä tuleville, koulusta pudonneille tai koulua käymättömille 16–25-vuotiaille tytöille ja naisille. Koulutusohjelmat kestävät 2–6 kuukautta, ja ne ovat osa Kenian valtion koulutusjärjestelmää. Kurssien lopussa opiskelijat suorittavat kansallisen päättökokeen, jonka jälkeen he saavat virallisen todistuksen.

Tavoitteena on kouluttaa joka vuosi 190 naista kampaaja-, ompelija- ja tietojenkäsittelykursseilla. Hanketta vetää Keniassa Viola Wallenius. Seuraa Kalevala Training Centerin vaiheita:

https://www.kalevala.fi/blogs/blogi/tagged/kalevala-training-center

Jenni Kokander

Katkeruuden pahin vihollinen

ISTUIN TÄNÄÄN teatterin katsomossa ja koin jotain merkityksellistä. Näyttämöllä eloon heräävä tarina, huikeat näyttelijät ja ohjaajan tarkka ajatus eivät kuitenkaan olleet ainoat asiat, jotka tekivät kokemuksesta mullistavan. Tajusin kokevani ylpeyttä ja onnea esityksestä, jonka olemassaoloon minulla ei ole osaa eikä arpaa. En ole edes synnyttänyt ketään työryhmään kuuluvista.

Olin vilpittömästi iloinen siitä, miten hienosti näyttelijät kantoivat haastavat roolinsa, enkä käynyt päässäni läpi, miten itse olisin roolin ratkaissut, tai kuinka paljon syvemmin olisin osannut tunteet ilmaista. Ihailin hurmaantuneena ohjaajan, lavastajan ja valosuunnittelijan oivaltavia ratkaisuja, miettimättä hetkeäkään, että ”mistähän tämäkin idea on varastettu”. Tuntui huikealta nauttia taiteesta ilman pienintäkään hippusta kateutta tai katkeruutta. Tämä kirkas ja kaunis kokemus ei kuitenkaan johtunut yliluonnollisesta empatiakyvystäni ja suuresta sydämestäni, vaan siitä että minulla on yhteisö, johon kuulua. Katsomo, jossa istuin, on Tikkurilan teatteri – kotiteatterini.

Kateus ja katkeruus ovat kuluttavia tunteita. Ne syövät ilon ja luovuuden. Olen viettänyt elämästäni monia tahmaisia tunteja miettien, miten epäoikeudenmukaista on, että joku on saanut roolin, palkittu työstään, tai kätellyt presidenttiä. Samalla kun olen vihannut heidän menestystään, olen hävennyt alhaisia tunteitani. Olen ajatellut olevani ihmisroska, joka ei kykene nauttimaan kuin omasta onnestaan.

On aivan luonnollista haluta voittaa ja olla paras kaikista. Kunnianhimo on vahva ja tarpeellinen apuri, oli sitten kyse yritysmaailmasta, urheilusta, vanhemmuudesta, tai vaikka romaanin kirjoittamisesta. Parhaiten kuitenkin välttyy putoamasta itsesäälin mustaan kaivoon, kun saa kokea kuuluvansa johonkin ja olevansa osa kokonaisuutta. Osallisuuden kokemus on katkeruuden pahin vihollinen. Se, että pääset jakamaan niin voiton kuin tappionkin hetket.

Peliyritys Supercell on kertonut palkitsevansa työntekijöitään epäonnistumisista. Kun yhteisössä uskalletaan rohkeasti kokeilla ja mennä välillä metsään, päästään varmemmin myös juhlimaan yhteistä menestystä.

Unelmamaailmassa me pystyisimme nauttimaan toistemme menestyksestä samaan tapaan kuin juhlimme maailmanmestaruutta. Ottaisimme kaikki mukaan, emmekä jättäisi ketään yksin vertailemaan itseään muihin. Kun uskallamme nauttia toistemme menestyksestä, niin saamme siitä vähän myös itsellemme.

Jokainen ansaitsisi paikan, jossa voi iloita yhdessä onnistumisista ja tuntea olevansa paras versio itsestään. Kun ihmisellä on tilaa kehua ja kannustaa muita, niin hän kasvaa itsekin suuremmaksi ja kauniimmaksi. ❖

Kirjoittaja on helsinkiläinen taiteen ja viihteen tekijä sekä kirjailija, joka rakastaa arkea, mammutteja, punajuuria ja Kreetan saarta.

Teksti Sirkka-Liisa Mettomäki

Olkaamme avoimesti kalevalaisia naisia ja kertokaamme siitä myös muille!

Uuden puheenjohtajan Aila Niemisen mukaan kalevalaisten naisten työ kantaa hedelmää vain niin kauan, kun yhdessä uskomme siihen.

Kuva Katja Lösönen

Tuskin ehdittiin saattaa Liiton vuosikokous päätökseen, kun jo kiiruhdimme haastattelemaan uutta puheenjohtajaamme Aila Niemistä. Ihan alkuun klassinen kysymys: Miltä nyt tuntuu?

– Tuntuu todella hienolta. Kalevalaisten Naisten Liitto on äärettömän upea naisjärjestö ja koen olevani etuoikeutettu voidessani toimia Liiton hyväksi.

Työ elävän kulttuuriperinnön parissa on Aila Niemiselle hyvin tuttua jo hänen leipätyönsä kautta. Hän työskentelee Helsingissä Seurasaarisäätiön toiminnanjohtajana. Säätiö järjestää Seurasaaressa tapahtumia, joissa sekä aineeton että aineellinen kulttuuriperintömme konkretisoituu. Saamme siis uuden puheenjohtajan myötä paljon osaamista ja yhteistyöverkostoja kalevalaisten naisten toimintaan.

– Oman työn ja luottamustehtävän yhteensovittamisesta olen jo keskustellut Liiton toiminnanjohtajan kanssa, joten uskoisin löytävämme molemmille osapuolille sopivan tavan edetä tehtävässämme. Teemme molemmat päivätyötä kulttuurin kentällä, joten on luonnollista, että saamme vertaistukea toisistamme.

KULTTUURIPERINTÖ KESKIÖÖN

Aila Nieminen on toiminut vuosien ajan erilaisissa kalevalaisten naisten luottamustehtävissä. Monet meistä hänet jo tuntevatkin, ainakin jollain tasolla. Millaiset asiat ovat Aila Niemiselle tärkeitä, mikä saa innostumaan, entä millaiset asiat harmittavat, jopa surettavat?

– Ihmisessä arvostan eniten rehtiyttä, suoraselkäisyyttä ja suoruutta. Luottamustehtävässä toimiessani en esimerkiksi ymmärrä lainkaan oman edun tavoittelua tai itsekeskeisyyttä. Minua kiinnostavat erityisesti esihistoriaan, kansantanssiin ja pukuihin liittyvä kulttuuriperintö sekä niistä tehtävät uudet tulkinnat.

Kalevalaisten Naisten Liitossakaan toiminnan johtaminen ja kehittäminen ei ole ainoastaan iloista eteenpäin menoa, vaan puheenjohtaja joutuu paneutumaan myös taloudenpitoon, mistä rahaa saa ja mihin ne riittävät. Juuri nyt varmasti kaikkien kulttuurityöläisten pohdittavana ovat opetus- ja kulttuuriministeriön kohdentamat kulttuurin määrärahaleikkaukset. Aila Niemisen mukaan Suomen tulevaisuus on rakentunut ja sen tulee jatkossakin rakentua

”Arvostan perinteitä ja niiden eteenpäin siirtämistä.”

koulutuksen ja kulttuurin varaan, mutta jostain syystä sivistys koetaan aina vain taloudellisena rasitteena, ei resurssina.

– Jos minä saisin päättää, niin valtioneuvoston kansliassa julkistettaisiin Suomen tähtäävän elävän kulttuuriperinnön mallimaaksi. Ehkäpä näemme joskus tämän päivän.

Palataanpa kalevalaisuuteen. Millainen kalevalainen nainen tunnet olevasi?

– Arvostan perinteitä ja niiden eteenpäin siirtämistä. Menneisyys asuu sielussamme ja näyttäytyy kaikissa toimissamme, vaikka kuinka yrittäisimme keskittyä tulevaisuuteen. Identiteettini perustuu suomen kieleen, suomalaiseen perinteeseen ja kulttuurimaisemaan. Näen omat juuret kaikkialle ulottuvina haaroina, en taakkana. Koska jokainen sukupolvi löytää perinteet uudelleen ja omalla tavallaan, koen tehtäväkseni omalta osaltani voivani vaikuttaa siihen, että perinteet ovat tulevien

sukupolvien saatavilla. Tässä suhteessa uskoisin edustavani tyypillistä kalevalaista naista.

KEHITYSTYÖTÄ YHDESSÄ

Aila Niemisen puheenjohtajan pesti on vielä niin tuore, että arkipäivän toimintatapa on vasta muotoutumassa. Hän on kuitenkin kulkenut jo aika pitkän matkan kalevalaisten naisten keskuudessa, joten hänellä on suhteellisen selkeä näkemys Liiton nykyisestä organisaatiosta ja sen toimintamalleista. Hän myös korostaa, että puheenjohtaja ei toimi yksin, vaan yhdessä osaavan hallituksen ja aktiivisen jäsenistön kanssa.

– Vieraampaa työsarkaa itselleni on omistamamme yrityksen toimintaan liittyvät tehtävät, joten voin jälleen kerran ilokseni todeta toteuttavani elinikäisen oppimisen ideaa.

Kalevalaisten Naisten Liiton strategiassa on asetettu kunnianhimoisia tavoitteita. Haluamme olla vuonna 2025 Suomen vetovoimaisin naisten perinnejärjestö ja olemme toiminnallamme vahvistaneet perinteiden ja kulttuurien tuntemusta sekä koonneet eri-ikäisiä ja erilaisista taustoista tulevia ihmisiä laajaksi kulttuuriverkostoksi.

Aila Nieminen, millaisin askelin saavutamme unelmiemme aurinkoisen palmurannan?

– Liitolla ja sen jäsenyhdistyksillä on mainiot mahdollisuudet ulottaa toimintaansa entistä laajemmille foorumeille, sillä kulttuuriperintötyötä ohjataan yhä enenevässä määrin kolmannen sektorin toimijoille. Yksin emme pärjää, joten on avattava moderneja kommunikointialustoja yhteisöllisyydelle ja projektiluonteiselle toiminnalle digitaalisten apuvälineiden välityksellä, myös erilaisille toimijoille ja oman kuplan ulkopuolelle. Juuri nyt odotan mielenkiinnolla kentän vastauksia uuden strategian valmistumiseksi ja strategian jalkauttamista jäsenyhdistysten pariin. Kalevalaisten naisten työ kantaa hedelmää vain niin kauan, kun yhdessä uskomme siihen. On myös uskallettava unelmoida ja tehdä rohkeita kokeiluja. Tähän aiheeseen palaamme varmaankin myöhemmin, kunhan hallitustyöskentely on alkanut.

Aila Nieminen, ystävät ja tuttavat sekä Pirran toimituskunnassa että lukijakunnassa toivotamme sinulle kaikkea hyvää! Yhdessä onnistumme! ❖

Kirjoittaja on Pirta-lehden päätoimittaja.

Kuva Sirpa Huttunen

Kuva Katri Naukkarinen

Rauhassa roolien takana

Monipuolinen teatterimies, joka on ansioitunut myös elokuva- ja tv-puolella, innostuu kirjallisuudesta ja pysähtyy luonnon ihmeellisyyden äärellä. Hannu-Pekka Björkman on sekä kulttuurin tekijä että kulttuurista nauttiva pohdiskelija, jonka näyttelemät hahmot ovat osa suomalaisuuden ydintä.

Teksti **Kati Lampela**

Juha Jokelan kirjoittaman ja ohjaaman *Dosentit*-näytelmän kantaesitys koettiin Suomen Kansallisteatterin suurella näyttämöllä syyskuun puolivälissä. Tämä aikalaisdraama porautuu akateemisen maailman jännitteisiin. Kansalliskirjaston Rotunda on huikean vaikuttava tapahtumapaikka näytelmälle, joka on niittänyt hyvää katsojapalautetta. Yhtä näytelmän päärooleista tähdittää Kansallisteatterissa vuodesta 2018 näytellyt Hannu-Pekka Björkman, ja hän istuu näytelmän kulissiin vallan luontevasti – kirjojen ympärille.

Ensi vuonna 150-vuotista taivaltaan juhlivan Kansallisteatterin näyttämöt ovat yksi areena, jolla Björkmanin näyttelijäntyöstä voi vaikuttua. Muutakin ajankohtaista on meneillään.

– Television puolella *Nyrkki*-sarjasta tuli juuri toinen kausi ja elokuvan puolella

ensi-iltaansa odottelee Mikko Myllylahden esikoiselokuva *Metsurin tarina*.

Muun muassa Kainuussa kuvattu *Metsurin tarina* -elokuva on jo ehtinyt herättää laajaa kansainvälistäkin kiinnostusta. Mikko Myllylahti on aiemmin muun muassa käsikirjoittanut Cannesissa palkitun *Hymyilevä mies* -elokuvan. *Metsurin tarina* on Torniosta kotoisin olevan Mikko Myllylahden ensimmäinen pitkän elokuvan ohjaustyö.

– Tällä hetkellä kuvaan *Rosvopankki*-nimistä tv-sarjaa Tallinnassa. Sarja käsittelee 1990-luvun alun pankkikriisiä.

Elävän elämän palautetta

Kuluneen vuoden televisiotarjonta olisi laimea ilman suursuosion saavuttanutta *Sisäilmaa*-sarjaa. Björkman muistetaan tästä kolmiosaisesta draamasarjasta, jonka käsikirjoituksesta vastasivat Tiina Lymi ja Juha Lehtola. Lymi myös ohjasi sarjan. Sarjan tapahtumat sijoittuvat työ- ja elinkeinotoimistoon, jossa jokainen työntekijä joutuu kohtaamaan eriasteiset kuormitukset ja ahdistukset. Johtoportaan käskyt eivät tilannetta helpota. Björkman esittää sarjassa Seppo Jalmari Isomäkeä, joka myös stressaantuu, omalla tavallaan.

Mustaa huumoria tihkuvan *M/S Romantic* -sarjan (2019) takana ovat Jani Volanen ja Tommi Korpela, Volanen myös ohjasi tämän neliosaisen sarjan. *M/S Romantic* kertoo yhden vuorokauden tapahtumista ruotsinlaivalla. Hannu-Pekka Björkman esittää sarjassa laivaisäntä Jokkea, joka auliisti tarjoilee makoisaa halvaa risteilijöille.

Etenkin juuri televisiosarjat ovat kirvoittaneet paljon katsojapalautetta. Björkmanin henkilöhahmot ovat osuneet yleisöön siinä määrin, että hahmot ovat saaneet aikaan kiittävän palautteen lisäksi suoranaista fanitusta.

– *Sisäilmaa*-sarjasta ja erityisesti *M/S Romantic* -sarjasta tuli paljon palautetta. *M/S Romantic* -sarjan fanit järjestivät jopa faniristeilyn, jossa olivat pukeutuneet sarjan hahmoiksi. Kävimme Tommi Korpelan kanssa vierailemassa kyseisessä tapahtumassa. Roolihenkilööni Jokkea on kyselty vierailemaan monenlaisiin tapahtumiin. Linjaukseni kuitenkin on, että fiktioon luotu rooli pysytelköön fiktiossa. En ole siis Jokkena sarjan jälkeen esiintynyt. Palaute on ollut positiivista ja on suuri ilo, että olen saanut näytellä *Sisäilman* ja *M/S Romanticin* kaltaisissa sarjoissa, joissa on molemmissa loistava käsikirjoitus! Siitä kaikki lähtee.

Jokke ei siis tarjoile halvaa muualla kuin *M/S Romantic* -sarjassa, eikä Seppo Jalmari Isomäki auta työelämäasioissa tosielämässä.

”Kulttuurinkäyttäjänä olen melko monipuolinen.”

Bibliofiilin tunnustukset

Näyttelijäntyöhön kuuluu olennaisena osana monentyyppisten tekstien lukeminen. Taustalukemista löytyy monesta kirjallisuusgenrestä. Hannu-Pekka Björkman on innokas lukija – kirjallisuudesta hän nauttii niin työnsä puolesta kuin vapaa-ajallaankin.

– Voisin kai kutsua itseäni bibliofiiliksi. Kirjastossamme on viitisentuhatta kirjaa ja lisää tulee hankittua viikoittain. Kirjahankinnat ovat moninaisia: runoista romaaneihin ja tietokirjallisuuteen. Erikoisalaani on kuolemantanssi-aiheinen kirjallisuus ja narrikirjallisuus. Dantea koskevaa kirjallisuutta olen myös kerännyt, samoin nälkävuosia koskevaa kirjallisuutta.

Hannu-Pekka Björkman ihailee suomalaista, ainutlaatuista kirjastolaitosta. Kirjastorakennukset ovat useilla paikkakunnilla hienoja kansan olohuoneita.

– Vaikka en lainaa kirjoja oikeastaan lainkaan, käyn silti kirjastoissa pelkästään fiilistelemässä. Kirjoja kohtaan tunnen suurta omistushalua.

Kirjastojen lisäksi taidemuseot ovat kulttuurilaitoksista lähellä sydäntä.

– Olen luennoinut kuvataiteesta muun muassa symbolismista ja pohjoisen renessanssista. Olen myös kirjoittanut Gallen-Kallelan kuolemankuvastosta Tarvaspään museon julkaisuun *Elämän harjulla*. Voisin kai sanoa, että taidehistorioitsija tai kirjailija olisi ammattini, jos en olisi näyttelijä.

Kulttuuria sylin täydeltä

Vaikka Hannu-Pekka Björkmanin päivät täyttyvät teatterityöstä ja elokuvien ja tv-sarjojen kuvauksista, mielii hän myös >

Kuva Tuomo Manninen

Kuva Katri Naukkarinen

Suomen Kansallisteatterin Dosentit. Lavalla Hannu-Pekka Björkman, Tommi Korpela ja Ria Kataja.

vapaa-ajalla toisinaan katsomoon nauttimaan hyvistä esityksistä.

– Kulttuurinkäyttäjänä olen melko monipuolinen. Teatterissa käyn toki ammattini vuoksi, mutta ajan puutteen vuoksi jää myös esityksiä näkemättä. Elokuvissa käyn valitettavan harvoin, siihen on syynä usein tarjonta. Onneksi Helsinkiin on rakenteilla elokuvateattereita, joissa tarjonta keskittyy eurooppalaiseen art-house elokuvaan eikä ainoastaan hittituotteisiin ja Hollywoodiin. Kotona on onneksi hyvä elokuvakirjasto. Katson mieluusti myös kulttuuri- ja historiadokumentteja.

Myös musiikki kuuluu näyttelijän elämään aivan olennaisesti. Hannu-Pekka Björkman kuuntelee musiikkia mielialan mukaan ja aina kirjoittaessaan, musiikki siivittää kirjoittamista.

– Musiikkia kuuntelen paljon. Etenkin nyt, kun ostin uuden vinyylisoittimen hiljattain. Jazz on uusi kiinnostuksen kohteeni. Kuuntelen oikeastaan kaikenlaista musiikkia rap-musiikista bluesiin ja klassiseen. Klassisista säveltäjistä virolainen Arvo Pärt, Bach ja Vivaldi ovat mieluisia.

Suojaava luonto

Kaupungin ja kulttuurielämän vastapainona Hannu-Pekka Björkman viihtyy luonnossa. Hän toteaa, että luonto on meitä ympäröivä ja suojaava tekijä, luonnossa on elämä.

– Hankimme menneenä keväänä kesäpaikan Viitasaarelta ja se on entisestään syventänyt luontosuhdettani. Olen asunut kaupungissa kolmekymmentä vuotta. Olen syntynyt ja kasvanut maaseudulla pienessä kylässä Etelä-Pohjanmaalla. Siksikin tuntui hyvältä ikään kuin palata luonnon syliin.

”Jazz on uusi kiinnostuksen kohteeni.”

Luonnossa voi olla monella tavalla, toiset sienestävät, marjastavat, metsästävät tai vaeltavat pitkiä reittejä, toiset taas saavat luonnon kauneudesta ja hiljaisuudesta mielenrauhaa esimerkiksi lintuja ja vuodenaikoja tarkkailemalla.

– En ole erämies, enkä suuri samooja, mutta läheisyys luonnon kanssa puiden, kasvien ja lintujen ympäröimänä tuntuu äärimmäisen tärkeältä. Varsinkin ajassamme, jossa ymmärrys ympäröivän luonnon mahdollisesta tietoisuudesta on heräämässä.

Lintujen syysmuutto on jo pitkällä. Jonkinlainen talvi on tulossa. Nähtäväksi jää, tuleeko talveksi lumipeite, johon ketut ja muut eläimet voivat askeltaa jälkensä ihailtavaksemme. ❖

INFO

Hannu-Pekka Björkman

- syntynyt 1969 Kannonkoskella, kirjoittanut ylioppilaaksi Ilmajoella.
- Suomen Kansallisteatterin näyttelijä, tullut tunnetuksi myös lukuisista elokuva- ja tv-rooleista.
- näyttelijäntyön professori Teatterikorkeakoulussa (2013–2018).
- palkittu työstään mm. parhaan miespääosan Jussi-palkinto (2005) elokuvasta Eläville ja kuolleille. Suomi-palkinto (2010). Parhaan miespääosan Jussi-palkinto elokuvasta Ihmisen osa. Parhaan miesnäyttelijän Kultainen Venla (2019).
- kirjoittanut kolme kirjaa ja kolumneja

yritän sanoa, että olet seisseen veden marmoria
yritän sanoa, että olet sekä jalokiviä että patinaa

ylähuulesi kohoaa kun et ole vielä päättänyt,
loukkaannutko vai oletko imarreltu

kulmakarvoissa syntymäkiukku
mutta kaikki muu on valmiina sulamaan

ripsien lomasta katse
katseesta puna

yritän sanoa, että iholla tuntuu jo sade
yritän sanoa, että tule tänne ja jää

ja tässä minäkin, oman vereni läimäyttämänä,
punastuneena ja niin varmana väistämättömyydestä

yritän sanoa, että pilaan sinut siitä nauttien
yritän sanoa, että suudelmasi vuotavat terälehtiä

ja niin ovat kauniit ei-mitkään kukassa ihollani

Salit (Poesia, 2021) on kokoelma rakkausrunoja muotokuvien naisille, mutta myös kirja katsomisesta ja elottoman heräämisestä eloon. Tämä runo on yksi runoilijan suosikkeja: punastumiskohtaus ihanan tuiman satavuotiaan maalauksen äärellä.

Kaija Rantakari (s. 1984) on helsinkiläinen runoilija ja kirjansitojamestari. Häneltä on julkaistu kolme runoteosta, joista *Koko meren laajuus* (Poesia, 2018) voitti Kalevi Jäntin palkinnon ja Toisinkoisen, sekä oli ehdolla Einari Vuorela -runopalkinnon saajaksi.

Teksti **Sirkka-Liisa Mettomäki**

Joulupuuhastelua

Aika joulusta uuteen vuoteen on monelle aikaa, jolloin voi levätä ja harrastaa ja toimitella kaikenlaisia itselle mieluisia asioita.

Loppuvuoden aikakauslehdissä on usein juttuja julkisuuden henkilöistä, jotka tunnustautuvat jouluihmisiksi. Millainen on ”jouluihminen”? Onko hän sellainen, joka panostaa valtavasti täydelliseen jouluun, kaiken pitää olla tiptop? Vai onko hän enemmänkin sellainen, jonka nurkissa pyörivät pölypallot piiloutuvat kynttilöiden armolliseen hämärään? Tätä voit joulua odotellessasi miettiä ja löytää oman jouluihmisesi. Jokainen viettää joulua omalla tavallaan!

Anna aikaa

Meillä on jo kaikenlaista, ihan liikaakin. Mitä jos antaisit lahjaksi aikaasi? Tarjoudu lastenvahdiksi, jotta vanhemmat pääsevät elokuviin. Lupaudu pesemään keväällä tätisi ikkunat. Lupaudu muuttoavuksi, kun ystäville on tulossa muutto. Ja niin edelleen.

Myös erilaiset aineettomat lahjat ovat tätä päivää. Googlaamalla löydät paljon palveluntarjoajia.

Suu makeaksi

Hyvä ruoka kuuluu jouluun. Nykyisin ei tarvitse kaikkea itse tehdä, jos ei halua. Jotain on kuitenkin mukava itsekin valmistaa tai keitellä yhdessä ystävien kanssa.

Tikkunekkuja itselle ja lahjaksi

Tarvitset:
2 dl kuohukermaa
2 dl tummaa siirappia
2 dl sokeria
(1 ½ dl mantelirouhetta)

Täytä reunallinen astia sokerilla. Leikkaa leivinpaperista 10x10 cm neliöitä. Kierrä paperit tötteröiksi ja työnnä kärki edellä sokeriastiaan. Tarvitset myös puutikkuja, jotta sormet eivät tahmaannu nekkuja syödessäsi.

Mittaa kerma, siirappi ja sokeri kattilaan. Keitä välillä sekoitellen, kunnes seos on 120-asteista. Jos sinulla ei ole paistolämpömittaria, tiputa nokare nekkuseosta kylmään vesilasiin. Kaada vesi pois. Jos nokareesta saa pyöriteltyä pallon, seos on valmista. Älä hätkähdä, vaikka keittämisessä kestää kauan, jopa pitkälle toista tuntia. Lieden teho kannattaa säätää sellaiseksi, että seos kiehuu reippaasti, mutta pysyy kuitenkin turvallisella etäisyydellä kattilan reunasta. Sekoita joukkoon halutessasi mantelirouhe.

Lusikoi seos tötteröihin. Odota hetki, jotta seos on hieman jähmettynyt, jotta puutikku pysyy keskellä suorassa. Työnnä sitten

keskelle tikut. Anna jäähtyä ja nosta jääkaappiin jähmettymään. Säilytä nekut viileässä. Lähde: www.kinuskikissa.fi

Parasta tarjolle

Jouluna jos koskaan, on hyvä hetki ottaa esille arvokkaimmat syksyn marjasaaliista. Eeva-tätini tapasi tarjota jouluvierailulla tomusokerissa pyöriteltyjä karpaloita. Ah, se ihana äkkimakean ja kirpakan makusinfonia!

Valoa pimeyteen

Rakenna pihaasi koristamaan lumi- tai jäälyhty.

Tee lumilyhty lumipalloista ja laita valmiin lyhdyn sisälle kynttilä palamaan.

Jäälyhty

1. Laita ämpäriin vettä.
2. Vie ämpäri ulos yöksi jäätymään. Ensin jäätyvät reunat, mutta aamulla ämpärin sisuksen pitäisi olla vielä sula.
3. Käännä ämpäri ympäri. Jos lyhty ei irtoa ämpäristä, kaada ämpärin päälle lämmintä vettä.
4. Tee varovasti reikä lyhdyn yläosaan ja kaada sula vesi pois.
5. Laita kynttilä palamaan lyhdyn sisälle.

Nauti rauhasta

Tee sitä, mikä tuntuu sinusta hyvälle. Lue kirjaa, katso elokuvaa ja kuuntele mielimusiikkiasi. Muista myös ulkoilla. Nauti keskipäivän auringonpaisteesta, kaiken vaippaansa kietovasta hämärästä ja pimentyvästä illasta, kun joulun valot tuikkivat ikkunoista ja pihamailta.

Järjestä joululaululevyraati

Monet suomalaiset säveltäjät Jean Sibeliuksesta Juice Leskiseen ja runoilijat Zacharias Topeliuksesta Vexi Salmeen ovat tehneet joululauluja, joista on tullut rakastettuja klassikkoja. Kokoa vaikka YouTubesta valikoima eri aikojen joulumusiikkia. Jos olet oikein viitseliäs, voit jo etukäteen etsiä laulujen sanat ja jakaa ne kaikille, jotta voitte laulaa mukana.

Levyraadissa jokainen antaa joululaululle 1–10 pistettä. Laskekaa lopuksi pisteet yhteen, niin saatte selville suosikkijoululaulunne.

Uusi vuosi, uudet kujeet

Arvuuttele ystävien kanssa tulevaa vuotta leikkimielisellä ennustamisella. Tarvitset yhdeksän läpinäkymätöntä kuppia, joiden alle laitetaan piiloon alla luetellut asiat. Sekoittele kuppeja niin, että ette enää pysty sanomaan, mitä minkin kupin alla on. Sitten jokainen nostaa kupin, ja sen alta paljastunut tavara kertoo tulevasta vuodesta.

avain = elämässäsi tapahtuu suuria muutoksia
havunoksa = joudut jättämään hyvästit jollekin tai jollekulle
kolikko = saat paljon rahaa
kukka = saat uuden ystävän
kynä = menestyt opinnoissasi tai työssäsi
noppa = olet hyvin onnekas
punainen kangas = uusi vuosi tuo paljon iloa
rypistetty paperinpala = menetät rahaa
vene = lähdet matkalle

Vuodenkierto lyhyesti

Vuosi päättyy joulun ajan juhlajaksoon. Vimpelistä on vuonna 1932 merkitty muistiin hauska rallatus vuoden juhlapäivistä: *Juhlasta 6 Kynnteliin, siitä 3 Mattiin, siitä 4 Mariaan, siitä 5 Vappuun, siitä puolikolmatta Erkkiin, siitä 5 Jussiin, siitä 5 Jaakkoon, siitä 5 Pertteliin, siitä 5 Mikkeliin, siitä 5 Köyriin ja siitä 7 Jouluun.* (Vimpeli. Eteläpohjalainen Osakunta VK 11:99. 1932.) ❖

Norjan metsäsuomalaisten *tulkki*

Norjalainen kirjailija Åsta Holth työskenteli väsymättä vähävaraisten pientilallisten ja naisten tasa-arvon puolesta. Kirjoissaan hän kuvasi metsäsuomalaisten elämää.

Teksti ja kuvat **Sisko Ylimartimo**

Reipas joukko kalevalaisia tutustui parisen vuotta sitten Keski-Skandinavian metsäsuomalaisseutuihin. Norjan suomalaismetsissä Grue Finnskogissa, tarkemmin sanottuna Svullryan Leiråkerissa, tutustuttiin Åsta Holthin taiteilijakotiin. Pieni talo nökötti kummulla kauniin puutarhan keskellä. Portilla vieraita tervehti Holthia esittävä veistos.

Museoksi muutetussa talossa aisti kalevalaisen hengen. Kirjoituskone aivan kuin odotti näppäilijäänsä, polku-Singer ompelijaansa ja kannel soittajaansa. Kaikesta näkyi, että Åsta Holth rakasti kirjoittamista, käsitöitä ja taidetta.

Metsäsuomalaisten juurilla

Åsta Holth (1904–1999) oli norjalainen kirjailija, taiteilija, käsityöläinen ja yhteiskunta-aktivisti. Hän oli kotoisin Gruesta köyhistä oloista, suutarin ja ompelijan tytär. Hän opiskeli Pohjoismaisessa kansankorkeakoulussa Genevessä. Työurallaan hän alkoi tiedostaa sosiaalisia epäkohtia ja erityisesti naisten tasa-arvon puutetta. Hän toimi kotiapulaisena ja opettajana, hoitipa kahvilaakin.

Tarmokkaasta Holthista tuli syrjäisten kylien ja pientilallisten puolustaja. Hän kiinnostui juuristaan, Keski-Skandinavian metsä- eli kaskisuomalaisista, joita hänen merkittävimmät teoksensa käsittelevätkin. 1500-luvun lopulta alkaen Ruotsin kruunu oli houkutellut suomalaisia verovapaudella, jos nämä tulisivat asuttamaan kantaväestön vierastamia metsiä.

Veistos kirjailijasta tervehtii vieraita.

Olohuone kertoo rakkaudesta kirjallisuuteen, käsityöhön ja taiteeseen.

Kuva Leiråker/Åsta Holth -museet/ på Svullrya

Åsta Holth suunnitteli Norjan metsäsuomalaisille kansallispuvun.

Verojen ja nuijasodan rasittamaa väkeä lähtikin erityisesti Savosta. Heitä asettui 1600-luvulla Värmlantiin, Taalainmaalle ja Hälsinglandiin, Norjan puolella keskeiseksi tuli Grue Finnskog. 1700-luvun lopulla suomalaisten oletettiin sulautuneen kantaväestöön. 1800-luvun alkupuolella K. A. Gottlund löysi heidät.

”Holthin läpimurto oli isän puolen metsäsuomalaisista kertova sukutarina.”

Monipuolinen kulttuurivaikuttaja

Åsta Holth kirjoitti näytelmiä, novelleja, runoja ja romaaneja. Läpimurto oli isän puolen metsäsuomalaisista kertova sukutarina *Kornet og freden* (1955), joka laajeni kolmiosaiseksi sarjaksi. Toisessa trilogiassa hän käsitteli äitinsä sukua. Omaa elämäänsä hän muisteli teoksessa *Piga* (1979). Hän kirjoitti uusnorjaksi, jota hän höysti oman murteensa sanonnoilla.

Puutarhan keskipisteenä on kaunis kasvihuone.

Sodan jälkeen Holth toimi Gruen kunnanvaltuustossa kommunistien edustajana. Hän tuki paikallista nuorisojärjestöä ja museota sekä harrasti kuorolaulua. Vielä 80-vuotiaana hän toimi moottoriurheilun ystävien sihteerinä. Hänestä oli kuulemma hauskinta se, kun rallipojat kutsuivat hänet kunniajäsenekseen.

Vuonna 1958 Holth oli perustamassa Norjan ja Ruotsin yhteistä metsäsuomalaisyhdistystä Solör-Värmland Finnkulturföreningeniä. Hän ideoi Finnskogdagene-tapahtuman, jonka aikana Finnskogen julistetaan tasavallaksi kolmen päivän ajaksi. Hän oli tämän tasavallan presidenttinä vuodesta 1970 kuolemaansa saakka.

Holthin kiinnostus käsitöihin näkyy kodin perinnehuonekaluissa ja tekstiileissä. Hän suunnitteli Finnskogin kansallispuvun, jonka yksinkertainen malli poikkeaa norjalaisille tyypillisistä kukkakoristeisista kansallispuvuista.

Puutarha-alaa opiskelleena Holth sai menestymään eksoottisempiakin kasveja kuin seudulla oli totuttu. Kunnostetun puutarhan keskipisteenä on vanhoista ikkunaruuduista rakennettu kasvihuone – kierrätystä kauneimmillaan.

Vaikka Åsta Holth palkittiin kunniamerkeillä ja muilla huomionosoituksilla Norjan lisäksi Suomessa, hän on jäänyt täällä jokseenkin tuntemattomaksi. Hänen tuotantoaan ei ole suomennettu, vaikka sitä on käännetty viroksi, tanskaksi ja venäjäksi. ❖

Kirjoittaja on kalevalainen nainen Rovaniemeltä. Hän on tietokirjailija, tutkija ja taidehistorioitsija, joka kirjoittaa kuva- ja kuvitustaiteesta sekä kirjallisuudesta, erityisesti saduista ja fantasiasta. Hän on myös suomentanut nuorisokirjallisuutta.

INFO

Myyttiset metsäsuomalaiset

Nuori ylioppilas K. A. Gottlund (1796–1875) patikoi suomalaismetsissä 1817 ja 1821. Hän talletti tietoja savupirttien kansan kylistä, tavoista ja kielestä. Joillakin perheillä oli ruotsalainen sukunimi. Savolaisnimet olivat rikastuneet i-vokaalilla: Ikoinen, Kekkoinen.

Sata vuotta Gottlundin jälkeen Ernst ”Iso-Keisari” Lampén autoili Värmlannissa ja sääli edeltäjäänsä, joka joutui turvautumaan jalkapatikkaan. Hän kuvasi kokemuksiaan kirjassa *Värmlannin matka* (1925).

Carl von Linnén savusilmäisiksi kutsuman kaskikansan maagisista kyvyistä syntyi myyttejä ja tarinoita. Tunnetuimpia tietäjiä oli Kaisa Vilhuinen (1855–1941) Värmlannin Östmarkista. Hän ennusti tulevia, paransi sairaita ja kertoi Kalevalan tarujen kaltaisia tarinoita. Vilhuisen loitsuja ja runoja sisältyy Väinö Salmisen julkaisuun *Skandinavian metsäsuomalaisten runot* (1933).

Viime vuosina lisääntynyt innostus metsäsuomalaisiin näkyy kirjallisuudessa. Tuoreinta kotimaista fiktiota edustavat Olli Hyvärisen *Suomalaismetsiin* (2014), Veikko Mäkisen *Vaellus Eedeniin* (2016) ja Aulis Kytömäen *Metsäsuomalaiset* (2020). Norjalaisen Britt Karin Larsenin *Finnskogen*-sarjasta on suomennettu kolme osaa.

Kiinnostusta ovat lisänneet myös Ruotsin kuningasperheeseen uutta verta tuoneet kaskeajien jälkeläiset Daniel Westling ja Sofia Hellqvist. Prinssi Danielin suku lienee ollut Seppäisiä. Prinsessa Sofian, Värmlannin herttuattaren, juuret ovat Oinoisissa.

Lisää luettavaa:
Maud Wedin: *Skandinavian metsäsuomalaiset*. Suom. Milla Kujala. Finnbygdens Förlag & Finnsam, Falun 2004.

Kaivonkatsominen kulkee suvussa

Pajunoksan avulla vesisuonen löytämistä pidetään ilman tieteellistä taustaa olevana kansanperinteenä. Silti kaivonkatsojia tapaa Suomessa tänäkin päivänä.

Teksti **Karoliina Randelin**, kuvat **Kalliolan kotialbumi**

Henrik Kalliola pitää y-kirjaimen muotoista pajunoksaa käsissään ja kulkee pihamaallaan.

– Tässä kohdalla on iso vesisuoni, joka johtaa tuohon kaivoon,

Keppi alkaa taipua. Näen hänen valkoisina puristavista rystysistään ja käsiensä asennosta, että hän yrittää vääntää vastaan, mutta jokin näkymätön voima kiskoo varpua voimakkaasti maata kohti.

Henrik Kalliola on isoveljeni ja omaa harvinaisen kyvyn. Kaivonkatsonta varvun avulla ei ole länsimaisen tieteen tunnustama tosiasia, mutta nyt sitä tapahtuu silmieni edessä. Isoisämme isä, Alex Kalliola, sai jopa lisätuloja kaivonkatsonnalla jo 1900-luvun alkuvuosikymmeninä, mutta erityisesti sotien jälkeen, jolloin rakennettiin niin sanottuja rintamamiestaloja. Kyky ei ole periytynyt hänen lapsilleen, mutta isoveljeni lisäksi kaivonkatsonta onnistuu ainakin Alexin lapsenlapsenlapsella kuparilankojen avulla.

Varpu alkoi taipua teini-ikäisenä

Henrik Kalliola ei ollut uhrannut ajatustakaan koko kaivonkatsonnalle, vaikka oli isoisoisänsä kyvystä lapsuudessaan kuullutkin. Eräänä heinäkuisena iltapäivänä Henrik oli käymässä pappansa luona. Heidän kahvia juodessaan isoisä Ahti Kalliola otti kaivonkatsomisen puheeksi pojanpoikansa kanssa. Ahti Kalliola pohti, olisiko hänen isänsä taito voinut hypätä parin sukupolven yli.

Teini-ikäinen Henrik oli nopea käänteissään ja huomasi talon takana kasvavat pajupuskat. Papan vielä lopetellessa kahviaan Henrik haki keittiöstä puukon ja päätti ryhtyä leikkaamaan itselleen sopivaa pajunoksaa. Oksalle ei ole muita vaatimuksia kuin että se on tuore ja haarautuu kädensijoiksi sekä niin sanotuksi antenniksi. Liian kuivat pajut eivät toimi hyvin ja saattavat napsahtaa poikki kovan vetovoiman seurauksena.

Henrik oli kuullut, että talon lähellä oli vesisuonia ja suuntasi naureskellen niitä kohti. Vesisuonen kohdalla voima tarttui kiinni varpuun ja taivutti sen voimakkaasti kohti maata. Hän ihmetteli ja manailikin ja päästi irti varvusta. Sama kuitenkin toistui jokaisen vesisuonen kohdalla, mutta missään muualla pihamaata ei. Henrik suuntasi ihmeissään sisälle, käveli yhden talon allekin ulottuvan vesisuonen kohdalle ja kysyi isoisältään varvun taipumista näyttäen: ”Näinkö tämä toimii?” Isoisä Ahdin mukaan pojalla oli kykyä. Silloin Henrikille itselleen syntyi usko asiaan: varpu todella näytti maanalaisen veden paikan.

”Kaivonkatsonta varvun avulla ei ole länsimaisen tieteen tunnustama tosiasia.”

Mökin kaivonpaikka löytyi metrin tarkkuudella

Isoisoisämme Alex sai lisätuloja taidollaan. Isoveljeni Henrik itsekin on päässyt hyötymään kyvystään. Hän on katsonut

Kalliolan suvun miehet: Henrik vauvana isänsä Kimmo Kalliolan sylissä. Keskellä on Kimmon isä Ahti ja hänen isänsä Alex oikealla.

kaivonpaikat itselleen ja auttanut myös kotinsa lähellä osan vuotta asuvia mökkiläisiä löytämään sopivan kohdan. Hän kertoo esimerkin siitä, miten eräällä mökillä oli tehty koekaivauksia eikä vettä meinannut löytyä millään. Henrik kiersi varvun kanssa tontin ja löysi kohdan, jossa useampi eri vesisuoni risteytyi. Siinä kohdassa varvussa oli valtava veto. Häneltä kysyttiin mahdollista syvyyttä kaivolle. Henrik on oppinut vuosien saatossa arvioimaan myös veden syvyyttä siitä, millainen vetovoima varpuun milloinkin kohdistuu. Hän arvioi aiempiin kokemuksiinsa verraten syvyydeksi neljästä viiteen metriä. Vesi löytyi kaivamisen jälkeen viidestä metristä. Mitä kovempaa varpu vetää kohti maata, sitä lähempänä maan pintaa vesisuoni on tai sitä suurempi vesiesiintymä on kyseessä. Henrik osaa arvioida veden syvyyden kohtuullisella tarkkuudella kymmeneen metriin asti.

Henrik Kalliola on perinyt kaivonkatsojan kyvyn isoisoisältään.

Avaruussäteilyä ja varaustasoja

Henrik on hyvin tiedeorientoitunut henkilö, joten hänellä on itsellään teoria kaivonkatsomisen kyvyistä. Hän pyrkii selittämään oudot ilmiöt järkiperäisin syin. Hän arvelee, että kaikki liittyy veteen ja sähkövarauksiin.

– Olemme suurimmaksi osaksi vettä, mutta meissä on lisäksi paljon erilaisia sähköllä toimivia mekanismeja, kuten hermosto, aivot ja sydämen syke. Jokaisella ihmisellä on omanlaisensa elektrolyyttitasapaino, joka on synnynnäinen. Eli jokaisella ihmisellä on tietynlainen sähkövaraus suhteessa nesteeseen, mikä selittää sen, miksi joillakin tämä kyky on ja joillakin taas ei. Kosminen taustasäteily on todellinen ilmiö, ja Nasan ja Esan tutkimusten mukaan säteily kanavoituu usein vahvempana muun muassa kallioperän halkeamiin. Geologisesti katsottuna taas vesi liikkuu usein kallioperän halkeamissa ja kallioperästä on tavattu myös erilaisia ”vesitaskuja”.

Alex Kalliola oli tunnettu kaivonkatsojan kyvyistään.

Lisäksi Henrik toteaa, että paju on vielä hyvin nestepitoinen puu.

– Teoriani on, että muutun varvun avulla jonkinlaiseksi ihmisantenniksi tai vastaanottimeksi, ja pystyn havainnoimaan sillä joitain sähkömagneettisia virtauksia liittyen säteilyn energiaan ja veden läsnäoloon johtavana materiaalina. Ilmiö tuntuu vain niiden alueiden kohdalla, mistä vettä sitten todistettavasti on löytynyt, ja sen vuoksi uskon varvun niissä kohdin taipuvan.

Elävää kansanperinnettä vai pseudotiedettä?

Länsimainen tiedekäsitys ei kuitenkaan tunnusta vesisuonien olemassaoloa, kaivonkatsonnasta puhumattakaan. Molempia pidetään kansanuskomuksina. Vesisuonella tarkoitetaan pohjaveden kanavaa tai väylää, kuin maanalaista puroa. Tällaisia väyliä ei tieteen mukaan ole kovinkaan paljon, vaan vesi virtaa maan huokoisissa osissa. Jostain kumman syystä sukulaiseni ovat kuitenkin löytäneet varvun ja kuparilangan avulla parhaat paikat kaivoille. Kansanperinnettä tai ei, varpumenetelmä on tähän mennessä kuitenkin toiminut. ❖

Kirjoittaja on Helsingin kalevalaisten naisten jäsen ja toimii sisällöntuottajana yrityksessään Elosalama. Hän on kiinnostunut vuodenkierrosta, vanhan kansan viisaudesta ja elävästä perinteestä.

Teksti ja kuva **Johanna Vuoksenmaa**

Salmijärvi, Rovaniemi

Hiukan leväperäinen ja omassa naurussaan hyllyvä huumorivesi, juttua piisaa.
Pieni, tumma ja karvainen. Tulkitsee lakia vähän sinne päin, tekee diilejä ja huijaa vain vähän. Taipumusta asioiden kaunisteluun ja kiertelyyn, selkäranka ei ole niitä suorimpia.
Hyväntahtoinen ja pehmytkätinen.

Johanna Vuoksenmaa on tamperelainen ohjaaja, käsikirjoittaja, valokuvaaja ja kirjailija. Hän inspiroituu ympäröivästä maailmasta, epätäydellisyydestä ja hyvästä huumorista.

Teksti **Kirsi Vahtera,** kuva **Pasi Leppäaho**

"Suomalainen nainen on vahva, taipumaton ja lempeä"

"LÄHDIN MUKAAN kalevalaisten naisten toimintaan tavatakseni samanhenkisiä ihmisiä. Saan yhteisistä kohtaamisista teemailloissa uudenlaista näkökulmaa omaan tekemiseeni.

Toimin seppämestarina, taiteilijana ja muotoilijana. Olen tehnyt suurimman osan työstäni Kalevalan ja suomalaisen mytologian äärellä. Erityisesti haluan tuoda esiin vahvan naisen, joka kannatteli voimallaan yhteisöä, teki ruumiillista työtä ja kohtasi arjessa valtavat surut ja vastoinkäymiset. Olen pyrkinyt viemään Kalevalan taruston ja hahmot paikkoihin, joissa niillä ei ennen ole ollut sijaa, esimerkiksi startup-tapahtuma Slushiin ja festivaaleille.

Pidän yhtenä suurimmista saavutuksistani sitä, että valmistuin seppämestariksi. Tutkinnon suorittaminen miesvaltaisella alalla oli valtaisa haaste, mutta sen mankelin läpikäytyäni olen kasvanut entistä vahvemmaksi. Minut on myös palkittu Vuoden Taideseppä -palkinnolla, joka kertoo minulle ammattikuntani arvostuksesta työtäni kohtaan.

Toinen merkittävä merkkipaalu oli oman, pitkään ajatuksen tasolla kulkeneen Neidonvaaja-korumallistoni julkistus, jonka kautta halusin tuoda perinteet ja juuremme tarustoineen mukaan katukuvaan. Koru sai upean vastaanoton ja samana vuonna koru oli mukana Tarja Halosen itsenäisyyspäivävastaanotolla Linnassa. Malliston ympärille kasvoi Neidonvaajan kantajan palkinto ja Neidonvaajan Voimanaiset-kampanja, joka kokosi lukuisten alojen vaikuttajia puhumaan naisen välisen solidaarisuuden puolesta. Voimanaiset oli myös yksi Naisjärjestöjen kampanjan tasa-arvoteoista. Muotoiluni

avulla haluan nostaa esiin yhteiskunnallisia asioita ja tärkeintä urallani on mahdollisuus tehdä työn ohessa huomisesta parempi paikka lapsilleni.

Kulttuuri merkitsee minulle elämyksiä, kokemuksia ja jokapäiväistä arkea. Kulttuuri voi olla kantaaottavaa, herättelevää, viihdettä tai vain iloista yhdessä tekemistä. Kaiken luovan tekemisen ja kokemisen ei aina ole tarkoitus olla tavoitteellista tai päätyä mahdollisimman laajasti näkyville, vaan opettaa ja elähdyttää pienempiä ihmisryhmiä tai yksilöitä.

Olen ihaillut nuoruudesta asti suuresti Akseli Gallen-Kallelan töitä. Olen tutkinut opiskeluaikanani kuvan rakentamisen ja taidehistorian kursseilla pääasiassa Gallen-Kallelan töitä ja niiden symboliikkaa. Uusin mallistoni Veljeni kertoo tarinaa veljeydestä, maailmansynnystä, Väinämöisestä, Joukahaisesta, Ilmarisesta sekä yhteisöllisyydestä.

Suhteeni metsään ja luontoon on kunnioittava. Koen luonnossa rauhaa, josta saan sekä voimaa että inspiraatiota. Useat teokseni myötäilevät luonnonmuotoja ja kertovat metsän hengistä sekä ihmisen luontoyhteydestä. Tällä hetkellä minulla on työn alla useampi näyttelykokonaisuus suomalaisen metsän ja ihmisen välisestä sidoksesta, elämän näkymättömistä langoista sukupolvien välillä. Toivoisin tulevien sukupolvien kantavan edelleen mukanaan esivanhempiemme voimaa ja viisautta, arvostavan luonnon lahjoja ja sen tarjoamaa rauhaa. Toivon myös, että voin itsekin välittää työlläni eteenpäin viestiä siitä, että perinteessämme on voimaa, jota ilman ihminen on huomattavasti köyhempi." ❖

Palstalla kalevalaiset naiset kertovat, mikä heille on tärkeää.

Kirjoittaja on Heinolan kalevalaisten naisten jäsen, joka työskentelee seppämestarina, taiteilijana ja muotoilijana Routa Designissa. Lisätietoja www.routadesign.com.

Ravattulan *muinaispuku*

Syyskuussa julkistettu uusi muinaispuku kertoo keskiajan uusista eurooppalaisista muotivaikutuksista. Sen peruselementti on yksimittainen villamekko ja pukuun kuuluvat punaiset kangassukat.

Teksti ja kuvat **Merja Leppälahti**

Ravattulan muinaispuku, Suomen kymmenes muinaispuku, on muinaispukujen joukossa poikkeuksellinen. Muissa puvuissa alusmekon tai -paidan päälle on puettu hihaton hame, joka on kiinnitetty soljilla olkapäiltä, mutta Ravattulan pukuun kuuluu leveä, hihallinen mekko. Aivan ainutlaatuiset ovat pukuun kuuluvat punaiset kangassukat, jotka on kiinnitetty spiraalein, punoksin ja tupsuin koristellulla lautanauhalla.

Ravattulan Ristimäen kaivauksilla 2010–2016 löydettiin Suomen vanhin tunnettu kirkon paikka. Kirkko on ollut käytössä 1100-luvun loppupuolelta suunnilleen 1200-luvun puoliväliin. Alueelta on löydetty noin 400 hautaa. Aivan kirkon vieressä olleessa haudassa oli säilynyt poikkeuksellisen paljon tekstiilijäänteitä, joiden pohjalta muinaispuku on rekonstruoitu. Muutamiin yksityiskohtiin on käytetty alueen muista haudoista saatuja tietoja.

Kyseinen hauta koodinumeroltaan 41/2016 todettiin rikkaaksi, joten sen löytötaso otettiin talteen isoina multapaakkuina. Nämä tutkittiin varovasti Turun museokeskuksen konservointilaboratoriossa. Varsinainen pukuhanke käynnistyi vuonna 2018, kun löytöjen poikkeuksellisuus oli varmistunut.

Puvun ensimmäinen versio valmistettiin tekstiili- ja muinaistekniikan artesaani Sue Salmisen johdolla; työhön osallistui monia alan ammattilaisia, opiskelijoita ja harrastajia. Työ tehtiin pääosin talkootyönä, artesaaniopiskelijat tekivät puvun osia myös opinnäytetöinään. Materiaaleihin kerättiin rahaa lahjoituksin ja myyntituottein. Puvun prototyyppi valmistui vuonna 2020. Sen jälkeen puvusta on tehty kaksi muuta versiota. Nämä on pääosin tehnyt tekstiilitutkija Helena Honka-Hallila, joka valmisti prototyypin villamekon.

Mekko aikaansa edellä

Ravattulan pukuun kuuluu alusmekko, villamekko, esiliina, viitta, päähuivi, sukat ja kengät sekä lautanauhat ja ohimokoristeet sekä pieni hopeasolki. Puvun alusmekko on tehty pellavasta, mutta ei ole varmaa, onko alkuperäinen paita todella ollut pellavaa vai ehkä nokkosta tai hamppua. Se on kuitenkin pystytty näkemään, että kangas on kudottu palttinasidoksella.

Puvun hihallinen mekko on aikanaan ollut erikoinen, uutta muotia. Helma on ilmeisesti ommeltu kuudesta erilevyisestä, lähes suorasta kappaleesta. Puku on alaosasta noin kaksi metriä leveä, eikä löydöksistä ole saatu varmuutta, millä tavoin leveys on koottu yläosaan. Ravattulan puvussa asia on ratkaistu poimutuksilla kainalon alla.

Mekon kangas on toimikassidoksista villaa. Kankaassa on kaksi keskenään erisävyistä loimi- ja kudelankaa, mikä tekee kankaasta läheltä katsottuna kuviollisen, melkeinpä nykyaikaisen näköisen. Mikroskooppitarkastelussa mekon tummemmat kuidut olivat vaikuttaneet punaisilta,

Pukuun kuuluvaa ohimokorua on voitu käyttää huivin päällä.

mutta lopullisen analyysin mukaan kuitu oli värjäämätön, joten prototyypissä käytettiin vaaleaa ja tummaa villaa. Uusissa mekoissa kokeiltiin myös kasvivärjättyjä lankoja. Nykyinen ahvenanmaanlampaan villa on lähinnä alkuperäistä villalaatua, joten ensimmäisessä mekossa käytettiin sitä ja langat kehräytettiin virolaisessa pikkukehräämössä. Kaksi muuta pukua tehtiin sekä suomenlampaan että ahvenanmaanlampaan villoista kudotusta kankaasta, johon langat kehrättiin Pirtin kehräämössä Mikkelissä. Ajatuksena oli, että mekkokankaaseen sopivaa lankaa olisi myöhemminkin saatavissa, sillä suunnitteilla on myös puvun valmistusohjeiden laatiminen.

”Puvun käyttäjä on aikanaan ollut muotitietoinen.”

Ainutlaatuiset sukat

Perinteiseen rautakautiseen asuun kuuluvat säärisiteet, joten Ravattulan hautalöydön sukat ovat ajalle ainutlaatuiset. Lähimmät tunnetut vastineet ovat 1300-luvun Englannista. Ravattulan sukat ovat kotimaiset, ne ovat paikallista lampaanvillaa. Sukkien kirkas punainen väri on peräisin värimatarasta eli krapista, joka on ollut kallista tuontitavaraa ja kertonut sekin keskiajan uusien muotien lähestymisestä.

Kaikki kolme valmistunutta Ravattulan pukua.

Punaiset sukat on sidottu koristeellisella lautanauhalla.

Yhdestä haudasta on saatu valtavasti tietoa rautakauden lopun vaatteista, mutta aivan kaikkea Ravattulan puvun valmistamiseen tarvittavaa hauta ei kertonut. Esimerkiksi alusmekon hihansuut olivat niin maatuneet, että hihansuiden leveys ja reunus piti päätellä muiden hautojen tekstiililöydöistä. Asuun kuuluneen pienen hopeasoljen kuviot eivät myöskään enää erottuneet. Koska asu oli muuten niin loistelias, sileä solki ei tuntunut sopivalta, vaan soljen kuviointi tehtiin toisen haudan paremmin säilyneen soljen mukaan.

Mitä haudassa levänneestä naisesta sitten tiedetään? Ei paljoa. Hän on ollut pituudeltaan noin 160 cm, ja tekstiilien radiohiiliajoituksen mukaan hän on kuollut aivan 1200-luvun alussa. Pukuun kuuluva hihallinen mekko kuvastaa kuitenkin jo keskiajan muotia eli puvun käyttäjä on aikanaan ollut muotitietoinen ja ilman muuta myös varakas. Naisen iästä ei ole tietoa, mutta kalliista vaatetuksesta päätellen voisi olettaa hänen olleen kohtalaisen iäkäs, vauraan perheen arvostettu vanhaemäntä, jolle on hautaan laskettaessa säästelemättä puettu päälle parasta ja kalleinta. Toisaalta voisi kuvitella, että pohjepituisen mekon alta vilkkuvat punaiset sukat koristeellisine nauhoineen olisivat voineet kuulua nuorelle naiselle, joka on jostain syystä menehtynyt elämänsä kukoistuksessa. ❖

Kirjoittaja on perinteentutkija ja turkulainen kalevalainen nainen.

Toiminnan käännekohdassa

Teuvan Kalevalaisten toiminta vauhdittui kaksi vuotta sitten Anni Esteri Ketosen yhdistykselle testamenttaamalla perinnöllä. Se avasi mahdollisuuksia yhä monipuolisempaan ohjelmatarjontaan Annin rakastaman kulttuurin jalanjäljillä.

Teksti **Anneli Koivu**, kuvat **Teuvan Kalevalaiset**

Vuosi 2019 oli käänteentekevä Etelä-Pohjanmaan Suupohjassa sijaitsevalle yhdistyksellemme. Yksi puhelinsoitto helmikuussa kertoi, että pitkäaikainen Helsingissä asuva jäsenemme Anni Esteri Ketonen oli menehtynyt. Anni oli testamentannut omaisuutensa meidän yhdistyksellemme ja toivoi käytettävän sitä teuvalaisen kulttuurin hyväksi. Erityisesti hän toivoi sitä osoitettavan musiikille ja teuvalaisille nuorille.

Anni Ketonen oli syntynyt ja kasvanut Teuvalla 13-päisen maanviljelysperheen nuorimpana ja isompien sisarten vahvan ohjauksen ja veljien kiusoittelun alaisena. Anni oli itsenäinen, vahva ja värikäs persoona, hyvin taiteellinen ja musikaalinen. Hän irrottautui sisartensa ohjauksesta vasta lähemmäs 40-vuotiaana, jolloin lähti työnhakuun Helsinkiin. Elämäntyönsä Anni teki hotelli Kalastajatorpan ja InterContinentalin kokkina. Hän oli ahkera ja luotettava, työyhteisössään pidetty jäsen.

Tutustuin Anniin kymmenen vuotta sitten hyvin annimaisesti. Hän soitti kerran minulle ja siitä lähtien pidimme tiiviisti yhteyttä hänen kuolemaansa asti. Niinä yli 10 vuotena minulle selvisi, että hän oli testamentannut omaisuutensa Teuvan Kalevalaisille ja toivoi, että pidän sen salaisuutena.

Annin muisto säilyy

Kun Anni sitten odottamatta sairastui ja menehtyi, kalevalaisten elämä oli melkoista myllerrystä. Ensimmäinen tehtävämme oli saattaa Anni perhehautaan Teuvalle. Suurin hämmästys tuli, kun testamentti avattiin. Kohtalaisen vaatimattomalla palkalla hän oli koonnut melkoisen omaisuuden yksiönsä ja Teuvalla olevan metsäpalstansa lisäksi. Vuokrasimme heti Teuvan Nuorisoseuralta melko tilavan huoneiston, jonka sisustimme Annin huonekaluilla ja koriste-esineillä toimitilaksemme. Kolmeen näyteikkunaan kokoamme vaihtuvia näyttelyitä eri teemoista.

Huoneiston kunnostaminen entisestä pubista meidän näköiseksemme ja Annin irtaimiston Teuvalle siirtäminen ei ollut aivan yksinkertaista. Lisäksi meitä oli vastassa loputon paperisota eri tahojen kanssa, joka myös aiheutti valtavan määrän työtunteja. Anni oli innokas keräilijä, huutokaupat ja kirpputorit olivat hänen lähes jokapäiväinen harrastuksensa. Vanhoja ja kauniita käsitöitä oli kertynyt valtava määrä, olihan hän itse taitava käsitöiden tekijä. Kun myöhemmin järjestimme Annin Kranniksi nimeämäämme toimitilaamme näyttelyn hänen nukeistaan, niitä löytyi peräti 103 kappaletta. Onneksi pohjalainen kökkätyö on edelleen voimissaan, ja Teuvan kalevalaiset ovat sen parhaimmistoa.

Teuvan Kalevalaiset koristelivat Krannin ympäristön puut Anni Ketosen lukemattomilla pitsikäsitöillä.

Perinnön lisäksi toimintaamme perusteellisesti muuttanut asia oli luonnollisesti korona. Hankalasta tilanteesta huolimatta pyrimme Annin toivomuksesta suunnittelemaan toimintamme mahdollisimman monen teuvalaisen iloksi ja hyödyksi.

Voimaa ja iloa puista

Koronan ja paperisodan nyt helpottuessa olemme saaneet toimintaamme jälleen käyntiin. Viime joulun aikaan osallistuimme Teuvan kunnan järjestämään runokuusitempaukseen. Meidän runokuuseemme kertyi yli 30 runoa. Joulun alla päätimme myös muistaa jäseniämme askartelemalla kaikille joulukortit postin kotiin toimittamina.

Kesällä, teuvalaisen elolystiviikon aikana, koristelimme Annin lukemattomilla pitsikäsitöillä Krannin ympäristön puut. Pidimme avoimet ovet ja tarjosimme lapsille Ammuu-orkesterin riemastuttavan esityksen. Aikuisille järjestimme tietokirjailija Kaisa Beltranin luennon Aurinkorannan ihmiskaupasta. Osallistuimme kesällä myös Leader Suupohjan Täyden kuun metsäjoogaan.

Järjestämämme kahvitilaisuudet kokoavat ihmisiä, jotka ovat tunteneet Annin tai tulevat muuten vain nauttimaan kotoisasta ilmapiiristä. Eri yhdistyksiä olemme kutsuneet Annin Kranniin tutustumaan ja keskustelemaan mahdollisesta yhteistyöstä ja jopa Teuvan kunnan koko johtoryhmä tarjoutui meille kahville. Tämän loppuvuoden toiminnasta on kirjoitushetkellä lyöty lukkoon Ismo Suksen, entisen teuvalaisen, runoilta ja ”Esan kanssa musiikin maailmoihin”, paikallisen trubaduurin laulu- ja yhteislauluilta kahvikupin ääressä. Myös teatterimatka Poriin on suunnitteilla.

Kulttuurirahasto tukee teuvalaisten toimintaa

Suuri osa Annin perinnöstä erotettiin varta vasten perustetun Anni Esteri Ketosen kulttuurirahaston hallintaan. Rahasto jakaa kaksi kertaa vuodessa apurahoja ja stipendejä yksityisille ja ryhmille eri kulttuuriharrastusten edistämiseksi. Ensimmäiset apurahat jaettiin jo tänä keväänä muun muassa kanteleryhmä Helkyille.

Tällä hetkellä tuntuu, että pieni hengähdystauko on tarpeen, että jaksamme taas paneutua uusin voimin ensi vuoden toimintaan. Teuvan Kalevalaiset on kaiken kaikkiaan idearikas, toimelias ja myönteisesti tulevaisuuteen katsova yhdistys, jossa jokaisen on helppo viihtyä. ❖

Kirjoittaja on Teuvan kalevalaisten varapuheenjohtaja ja pitkäaikainen aktiivi.

Osa Anni Ketosen laajasta nukkekokoelmasta.

INFO

Teuvan Kalevalaiset

Perustettu vuonna 1996

Jäsenmäärä enimmillään 80

Järjestää paljon ohjelmaa: musiikkitapahtumia, harrastekursseja, tutustumismatkoja ja kulttuuritapahtumia paikallisille.

Sairaalahuoneita ja nurkkapöytiä

SEN JÄLKEEN, kun Virginia Woolf julkaisi vuonna 1929 tekstin *A Room of One's Own*, on omasta huoneesta tullut symboli luovan naisen toiminnan mahdollisuuksille. Suvi Ratinen on ottanut selvää, millaisia suomalaisten kirjailijanaisten "omat huoneet" ovat olleet ja millaisia kirjoittamishuoneita he olisivat ehkä kaivanneet.

Virginia Woolf syntyi vuonna 1882, ja Ratisen esittelemät kymmenen kirjailijaa ovat samaa ikäluokkaa. Heistä Aino Kallas on itse asiassa tavannutkin Woolfin Lontoossa asuessaan. Ratisen käsittelemät kirjailijat edustavat suomalaisten naiskirjailijoiden toista sukupolvea jopa ihan konkreettisestikin, sillä mukana on ensimmäisen suomeksi julkaisseen naiskirjailijan Theodolinda Hahnssonin tytär Hilja Haahti. Muut käsitellyt kirjailijat ovat Helmi Krohn, Anni Swan, Maila Talvio, L. Onerva, Maria Jotuni, Elsa Heporauta, Hella Wuolijoki sekä Ain'Elisabet Pennanen.

Yksi Ratisen esittelemistä kirjailijoista on Elsa Heporauta, Kalevala Korun ja Kalevalaisten Naisten innovaattori. Elsa Heporauta oli erittäin aktiivinen ja monessa mukana. Ensimmäisen kirjansa hän ehti kirjoittaa jouduttuaan pakosta pysähtymään olleessaan kilpirauhassairauden vuoksi eristyksessä sairaalassa useita viikkoja. Myöhemmin hänellä oli kesähuvilalla pieni saunakamari, jossa hän kirjoitti lähinnä iltaisin, mutta jonne hän saattoi jäädä vielä syksylläkin kirjoittamaan.

Useimmat esitellyistä kirjailijoista olivat naimisissa, ja tavallisesti parin ensimmäiseen yhteiseen asuntoon on hankittu kirjoituspöytä – miehelle. Naisten työpiste oli vaatimattomampi. Useimmissa kirjailijaperheissä oli palvelusväkeä huolehtimassa kodista ja lapsista. Naiset kirjoittivat kodin lisäksi hotelleissa, kesämökeillä, parantoloissa ja vankilassakin.

Ratinen lähestyy kirjailijoita nimenomaan heidän erilaisten ja muuttuvien työtilojensa kautta. Monien kirjailijanaisten elämä kietoutuu jännittävästi yhteen. Samalla lukija saa kuvan viime vuosisadan alkupuoliskon kirjailijaelämästä. ❖

Teksti Merja Leppälahti

Suvi Ratinen
Omat huoneet, Tammi 2021.

Vahva ja väkevä

KIRJAN KANNEN kuva Outi Heiskasesta on kaunis ja voimakas. Shamaanimainen hahmo on monelle tuttu, mediapersoona OH, kuten hän itse kuvaa julkisuuskuvaansa. Kirja johdattaa lukijan matkalle taiteilija Outi Heiskasen maailmaan, joka on kuin hänen teoksensa pensastuulikansa, kokonainen oma universumi, jonka kuningatar hän on.

Pasianssin pelaaminen on Outin intohimo. Hän kertoi pelaavansa mieluiten pimeässä ja laiminlyövänsä kodinhoidollisia pikkuaskareita, joita rouvat yleensä tekevät. Pelaaminen kuvaa mielestäni hyvin taiteilijan oman tilan tarvetta ja sisäisen maailman rikkautta. Kirjan sisäkannen kuvitus on tehty Outi Heiskasen suunnittelemien pelikorttien kuvista. Kaunis yksityiskohta on kuin pienoisnäyttely.

Outin elämää varjosti nuorena koettu raiskaus. Hän kuvasi tapahtuman jättäneen häneen pysyvän neitsyyden ja koki sen vuoksi siirtyneensä suoraan lapsuudesta mummouteen. Kuvissa näkyvä susi nuoren naisen varjona tai viittana kuvaa mielestäni tätä traumaa.

Kirja on energinen kokonaisuus ajankuvaa ja tapahtumia Suomen taidekentässä. Se on sukellus vahvan naisen elämänhistoriaan avoimesti ja rehellisesti.

Outi on naistaiteilija, joka on ottanut tilansa kuin mies. Hän on nauttinut saamastaan ja ansaitsemastaan huomiosta. Hänellä oli nuori rakastaja. Olisiko miestaiteilijan kohdalla puhuttu vain avustajasta? Kirja on ystävän lämmintä puhetta tällä hetkellä muistisairaan maailmassa elävästä taiteilijasta. ❖

Teksti Eriikka Sailo

Outi Heiskanen. Taiteilija kuin shamaani
Tuula Karjalainen, Siltala 2021.

Erään työläisnaisen elämä

***PUMPULIENKELI* ALOITTAA** Susanna Alakosken neliosaisen historiallisten romaanien sarjan, jota ruotsinsuomalainen kirjailija on suunnitellut kirjoittavansa jo pitkään. Kirja alkaa vuodesta 1905 ja kertoo Sorolan taloon syntyneestä Hildasta. Hilda elää lapsuutensa osana talonpoikaissuvun arkea ja vaikka tuijotustautiin sairastunut äiti katosi jäljettömiin ja isäänsä hän ei tuntenut lainkaan, elämä on tasapainoista ja työntäyteistä. Elämän keskushahmo on Sanna-täti, joka on oman aikansa naisasianainen ja rauhanaktivisti.

Uskovaisen suvun periaatteisiin kuuluu, että raittius ja siveys vallitsevat kotona – tämä sääntö koskee erityisesti perheen naisia. Tämän saa tuta myös Hilda, joka perheen suureksi pettymykseksi ei lunasta hänelle asetettuja odotuksia ja päätyykin muuttamaan ensin muualle piikomaan ja sen jälkeen töihin pumpulitehtaaseen Vaasaan. Siellä hän työskentelee, ystävystyy, rakastuu ja perustaa perheen.

Kirjailija käyttää elävää ja soljuvaa kieltä avatessaan lukijalle Suomen työläisnaisten historiaa ja elämää iloineen ja suruineen. Alakoski on tehnyt taustatutkimuksensa huolellisesti ja sivuilta voi aistia syvällisen perehtyneisyyden sen ajan tehdastyöläisen arkeen. Kirja kuljettaa lukijaansa lähes 500-sivuisen tarinan läpi välillä hyvinkin yksityiskohtaisesti. Puuvillatehtaan perustaminen, tuotanto ja siihen liittyvät tarkat historiaosiot kadottavat hetkeksi Hildan tarinan, mutta kokonaisuutena kirja on miellyttävä lukukokemus. Kieli on rikasta ja mieli matkustaa mukana Hildan elämän monissa eri käänteissä. Lukija jää odottamaan seuraavaa osaa. ❖

Teksti Petra Nikkinen

Pumpulienkeli
Susanna Alakoski, WSOY 2021.

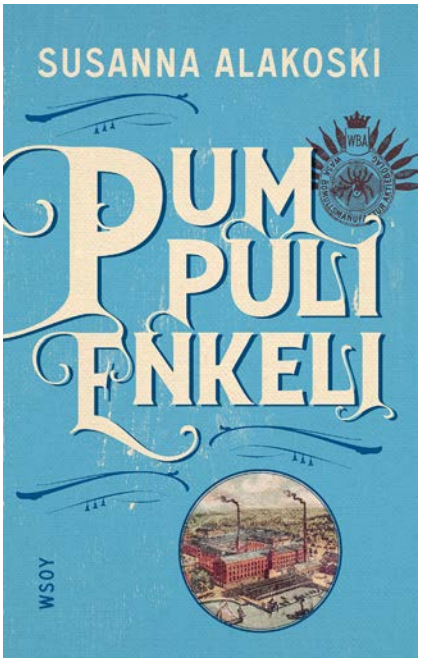

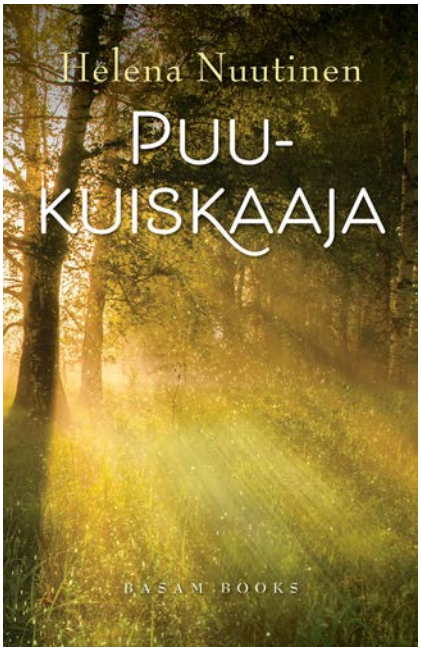

Metsää ja puita

***PUUKUISKAAJA*-ROMAANIN** kirjoittaja Helena Nuutinen kertoo olevansa Kalevan Nainen, joka tarjoaa erilaisia luontoon liittyviä elämyspalveluja ja riimutulkintaa. Hänen romaaninsa päähenkilö Silja elää koko elämänsä eräänlaista vahvaa luontoelämystä, jossa ovat koko ajan läsnä ihmistä suuremmat voimat.

Silja kertoo elämänvaiheistaan minämuodossa lapsuudesta kuolemaan saakka. Hän kokee yhteyttä metsään, yksittäisiin puihin, suohon ja vesiin. Lapsuudessa mummo ohjaa ja neuvoo häntä, tosin suuri osa opeista siirtyy jotenkin sanattomasti, ja Silja vain ymmärtää asiat. Myös ortodoksinen usko ja erityisesti Pyhän äidin ikoni ovat toisinaan tärkeässä osassa. Vanhempien kuoltua myrskyssä Silja asuu kaksin mummon kanssa, ja mummon kuoleman jälkeen hän jää asumaan yksin. Hän jää harkitusti naimattomaksi, koska hänellä on tehtävä eikä avioliitto ole häntä varten. Metsäyhteyksiensä ja myös erilaisten yrttien avulla Silja hoitaa ja parantaa myös kyläläisten fyysiset ja henkisetkin ongelmat.

Puilla on Siljalle suuri merkitys. Ne kuiskailevat, kertovat, neuvovatkin. Joskus myös Silja pystyy auttamaan ja lohduttamaan puita. Metsässä asuvat myös muinaiset, ennen eläneitten parantajanaisten henget. Metsänpeittoon voi joutuakin, mutta päähenkilön kohdalla kysymys on nimenomaan pääsemisestä. Toisinaan se vain tapahtuu, joskus hän pyrkii siihen aktiivisesti. Siljan metsänpeitossa ei kuitenkaan ole kysymyksessä kansanperinteessä esiintyvä metsänpeitto, vaan jonkinlainen muuttunut tajunnantila. Kertoja-Silja kokee tällöin olevansa jossakin muualla, ”toisella puolella”. Tämä kokemus voi tulla hänelle metsässä, mutta myös kotipihalla tai missä vain.

Kirjassa puhutaan luonnon ikuisista salaisuuksista ja pyhästä viisaudesta. Rönsyilevän mystinen kertomus ehkä viehättää eniten sellaista lukijaa, joka itsekin uskoo luonnonmystiikkaan tai haluaa uskoa luonnon maagisiin voimiin. ❖

Teksti Merja Leppälahti

Puukuiskaaja
Helena Nuutinen, Basam Books 2021.

Eeva-Liisa Manner, unohdettu dekkaristi

Monipuolisena modernistina tunnettua Eeva-Liisa Manneria (1921–1995) ei hevin pitäisi dekkaristina saati lajin kenties edistyksellisimpänä äänenä takavuosien Suomessa. Selvä jälki hänen tuotannossaan salapoliisikertomus silti on.

Teksti **Vesa Kyllönen**, kuvat **SKS**

Keskellä vireimpiä luomisvuosiaan Manner julkaisi nimimerkillä Anna September romaanin *Oliko murhaaja enkeli?* (1963). Miksi Manner päätyi Septemberiksi? Ehkä *Oliko murhaaja enkeli?* oli jo lähtöjään kokeilu, harjoitus. ”Erään murhan metodi, salapoliisiromaaniparodia” se ainakin luonnosten perusteella oli, ja siinä mielessä salanimen käyttö puolustaisi paikkaansa. Tarkoitus lienee ollut koetella, mitä salapoliisiromaanin genrelle voitaisiin tehdä.

Salanimen käyttöä innostavampi näkökulma romaaniin avautuu, kun *Oliko murhaaja enkeli?* luetaan vasten salapoliisikertomuksen historiaa. Mannerin teos ei näet ole perinteinen dekkari, vaan osa lajin jollei nyt älyllisempää niin ainakin itsetietoisempaa laitaa. Jos siis Mannerin romaania katsotaan juuri tästä näkökulmasta, päästään eteenpäin – ja tällöin Manner todella on paitsi aikaansa edellä myös genren kehittelijänä aivan verraton.

Murhasta muualle

Oliko murhaaja enkeli? on, kuten kirjallisuudentutkimus määrittelisi, *metafyysinen salapoliisikertomus.* Alkujaan G. K. Chestertonin kertomuksiin liitetty, sittemmin niin Jorge Luis Borgesin kuin Vladimir Nabokovinkin tiettyjä töitä leimaava ”metafysiikka” merkitsee sotienjälkeisessä salapoliisikertomuksessa kertomuksen laajentamista pelkästä murhajahdista kohti kulttuurisia, poliittisia sekä ennen muuta filosofisia ongelmia. Vanhastaan metafyysinen salapoliisikertomus – paraatiesimerkkeinään Paul Austerin New York -trilogia (1985–1986) ja Umberto Econ *Ruusun nimi* (1980) – on käynyt tähän toimeen parodian keinoin, sekä klassisen salapoliisikertomuksen että kovaksikeitetyn dekkarin piirteitä venyttäen. Pelkän murhaajan jahtaamisen sijaan metafyysistä dekkaria kannatteleva kysymys onkin ollut vaikkapa se, mitä murhasta voidaan ylisummaan tietää, tai jopa: tapahtuiko murhaa? Onko murhalla edes väliä, kun sitä seuraava rikostutkinta nostaa esiin paljon kipeämpiä ongelmia?

Kun Manner nimeää teoksensa *Oliko murhaaja enkeliksi?*, vihjaa nimi yliluonnollisen läsnäolosta ja poikkeamasta totuttuun. Tämä jo haastaa klassisen salapoliisikertomuksen kaavan, sillä yleensä

Eeva-Liisa Mannerin arkisto. SKS. KIAK1996: 87:6.

Eeva-Liisa Mannerin arkisto. SKS. KIAK2007: 15:3

murhaajan on oltava tavoitettava ihminen. Mutta kielii enkelin väliintulo myös näkymättömän ja ihmisjärjen kannalta mielivaltaisenkin todellisuuden läsnäolosta. Toisin kuin erityisesti suljetun huoneen mysteereissä, joissa epäiltyjä on vain rajallinen määrä, Mannerin romaanissa syyllinen – tai mahdollinen syyllinen! – putoaa etsivien syliin kirjaimellisesti savupiipusta. Jos siis dekkarin lukeminen on aina käsittänyt myös lukijan arvailua, kuka mahtoi murhata, ei Mannerin romaaniin tarttuva lukija voi kai millään onnistua, uumoilla oikein.

Kirjasta kirjastoksi

Metafyysinen salapoliisikertomus kyseenalaistaa etsivän lukijana, tutkitun todellisuuden avoimena kirjana, rikostutkinnan prosessin luentana sekä rikoksen selviämisen ymmärryksenä, totuuden tavoittamisena. Tässä mielessä se on kirjallisuus pienoiskoossa: jokainen salapoliisikertomus kuvaa perustavimmillaan sitä, mitä itse kullekin meistä lukiessa tapahtuu,

”Mannerin romaanissa syyllinen putoaa etsivien syliin kirjaimellisesti savupiipusta.”

kuinka toimimme, mitä lukemalla ehkä tavoitamme. Metafyysinen dekkari on tässä klassista muotoa rehellisempi, myöntäähän sen epäonnistumisen mahdollisuuden.

Oliko murhaaja enkeli? -romaanin etsivähahmo on harrastaja, Otto September, ”tosiasiat kertomukseksi” kokoavan Annan puoliso. Osuvasti romaani myös sijoittuu kirjankustantamisen maailmaan, Kirjavirta-osakeyhtiöön, jonka tiloissa kustantamon virkailija Rosa Mundi on murhattu. Tästä johtuen tilakuvaus on kahtalaista: yhtäältä kustantamo rajaa romaanin miljöön suljetuksi tilaksi, mutta toisaalta kustannusmaailma on lähtökohtaisesti avoin, nimensä mukaisesti kirjojen virtaa. Kirja (tai murha) taas on yhteys toisiin kirjoihin, kirjasto itsessään. *Oliko murhaaja enkelin?* juoni kyllä seurailee Otto Septemberin tekemiä kuulusteluja, mutta ajelehtii myös muihin aiheisiin. Tarkasti Hilkka Mäki tavoittikin Parnasson arviossaan (4/1963) Mannerin romaanista parodian kohteiksi esimerkiksi muistelmat, kielimiehet, lehtikielen, kansanrunon, horoskoopit, psykoanalyysin ja hypnoosin harjoittamisen. Kirjallisuudentutkija H. K. Riikonen on >

puolestaan perannut kattavasti teoksen lukuisia kirjallisia viittauksia.

Oliko murhaaja enkeli? on useamman tason kertomus. Kuten monia metafyysisiä salapoliisikertomuksia, myös sitä voi lukea tavanomaisen dekkarin tapaan – mikä tosin tuottaa pettymyksiä jo siksi, että koko rikostutkinta alkaa jo varhain vaikuttaa sivuseikalta. Tavallisuuden alta avautuu kuitenkin myös suurempia kokonaisuuksia. Ajateltakoon vaikkapa romaanin henkilöitä: he ovat kustantamon työntekijöitä, mutta edustavat selvästi myös jotain itseään suurempaa, milloin vallankumousta, milloin sattumaa. Näin on laita mahdollisen murhaajankin: humauksena ilmestyy vaalea nuorukainen, tunnustamaan tullut, Oidipus Dante Felix Mundi, murhatun Rosa Mundin laiminlyöty poika.

– Voitte pidättää minut, mutta ette voi vangita minua. Se oli sattuma.

– Mitä te sanoitte?

– Sanoin, että minä olen Sattuma. Sattumaa ei voi vangita, sattuma määrää kohtaloakin.

Etsivä epäonnistuu

Oidipus paljastaa paitsi lyöneensä äitinsä ”batongilla” hengiltä myös oman sattumuutensa luonteen, hän on näet isänsä tohtori Louteen, kustantamon itserakkaan toimitusjohtajan hairahdus. *Kuningas Oidipuksen*, länsimaisen kirjallisuushistorian ehkä ensimmäisen (metafyysisen) dekkarin tuntijat arvannevat loput: vaikka Mannerin romaanissa poika ei nai äitiään ja surmaa isäänsä, kysymys perhesuhteista lankeaa varjona sen ylle ja etsivän loppu voi näissä kertomuksissa olla ohrainen. Niin on laita myös Septemberien. ”Pieni kodikas takanedusmurha, ja vaimoni tulee hulluksi”, toteaa etsivä Otto, mutta jo hyvä tovi sitten on Anna puolestansa arvellut:

Tai… jos tämä rikosetsivän mainio rooli todiaan onkin valhe, naamio, jonka hän on kehittänyt omaksi suojakseen? Entä jos hän itse on murhannut Rosa Mundin ja tuo sietämätön into on eräänlainen jatkuva alibi?

Näin metafyysinen salapoliisikertomus toimii. Lopussa ei seiso kiitos, vaan ymmälleenjääminen: ”Minä en tiedä mitään. Tämä inhottava tapahtuma on riistänyt pohjan meiltä kaikilta”. Vastausten sijaan saadaan lisää kysymyksiä. Nuo kysymykset koskevat henkilöiden ymmärrystä itsestään sekä sitä, millä lopulta on merkitystä. ”Sinä ja kaikki te täällä elätte todisteiden maailmassa, kurjaa ja köyhää todiste-elämää, koska teillä ei ole vaistoa. Eikä yhtään rakkautta!” Ja äkkiarvaamatta *Oliko murhaaja enkeli?* paljastaa ytimensä, joka ei olekaan rikostutkinnassa, vaan Annan ja Oton rakkaudettomassa liitossa. Ja sille Otto on sokea. ❖

Eeva-Liisa Manner –seura ry:n arkisto. Eeva-Liisa Manner kuvattuna huvilallaan. KIAK2007:15:3

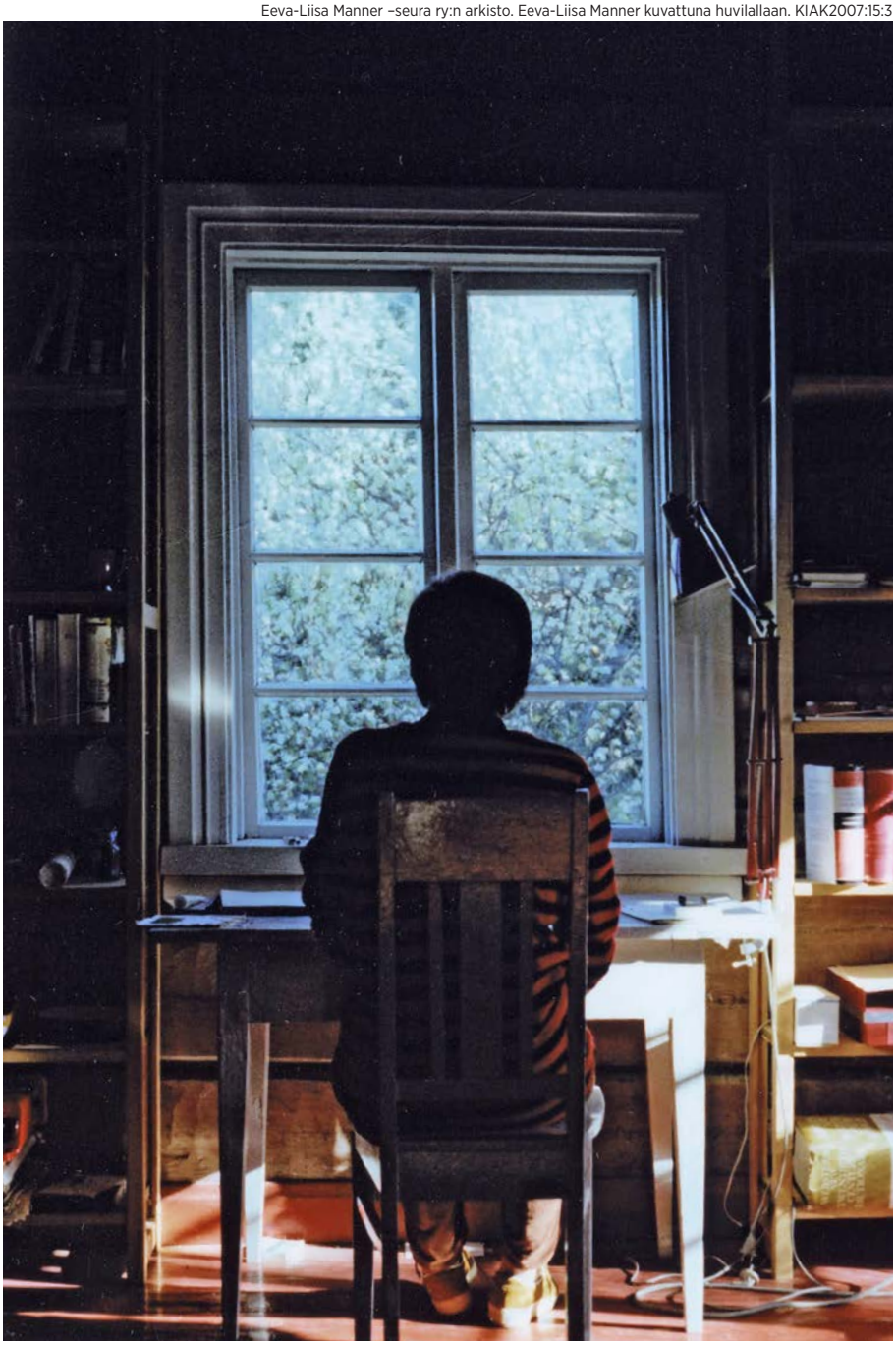

Eeva-Liisa Mannerin syntymästä tulee 5.12.1921 kuluneeksi 100 vuotta.

Kirjoittaja työskentelee Suomalaisen Kirjallisuuden Seurassa ja on käsitellyt metafyysistä salapoliisikertomusta väitöskirjassaan.

Stalinin vainot tuntuvat yhä

Suomalaisen Kirjallisuuden *Seuran Stalinin vainojen muistot* -hankkeessa (2020–2021) tallennetaan muistitietoa sekä alkuperäisaineistoja Stalinin vainoissa menehtyneistä, kadonneista ja selviytyneistä. Lisäksi kerätään tietoa siitä, miten vainot ovat vaikuttaneet jälkipolviin.

Teksti **Meeri Siukonen**

Tammikuussa 2021 alkanut *Stalinin vainojen muistot* -hanke on jatkoa keväällä 2020 SKS:n arkiston järjestämälle samannimiselle muistitietokeruulle. Kokemuksia Stalinin vainojen vaikutuksista sukuihin sekä vainot kokeneiden jälkeläisiin tallennetaan nyt muistitietohaastattelujen avulla. Mitä ajatuksia ja tunteita vainojen uhreiksi joutuneiden tai kadonneiden jälkeläisillä liittyy aiheeseen nykyään? Millä tavalla vaikeaa menneisyyttä on käsitelty suvuissa? Muun muassa näihin kysymyksiin hanke pyrkii saamaan vastauksia.

Tavoitteena on varmistaa se, että pitkään vaietuista kokemuksista jäisi tietoa sekä mahdollisimman monimuotoinen aineisto jälkipolville sekä tutkijoille. Siksi arkistoon vastaanotetaan myös alkuperäisaineistoja kuten kirjeenvaihtoa ja valokuvia.

Vainojen uhreiksi joutui vuoden 1917 vallankumouksen jälkeen Suomesta, Yhdysvalloista ja Kanadasta Neuvosto-Venäjälle muuttaneita. Niin ikään uhrien joukkoon kuului myös ennen vuotta 1917 Venäjällä asuneita suomalaisia, kuten inkeriläisiä ja muurmanninsuomalaisia. Heitä vangittiin ja teloitettiin etenkin suuren terrorin vuosina 1937–1938, mutta myös karkotettiin sisämaahan kauas Suomen rajalta sekä lähetettiin työleireille ympäri Neuvostoliittoa. Moni katosi ja heidän kohtalonsa ovat jääneet epäselviksi. Esitetyt arviot Stalinin vainojen uhrien määrästä vaihtelevat suuresti, mutta on selvää, että aihe koskettaa tuhansia tai kymmeniä tuhansia perheitä Suomessa vielä tänäkin päivänä.

Jo tehdyistä muistitietohaastatteluista ja vastaanotetuista aineistoista nousee vahvasti esiin sekä vuosikymmeniä vallinnut epätieto läheisten todellisista kohtaloista että vaikeneminen vainoista. Pelon, häpeän ja varovaisuuden ilmapiiri on jatkunut niin Suomessa kuin Neuvostoliitossakin sotien jälkeisinä vuosikymmeninä. Kuitenkin monien perheiden ja sukujen sisällä on tapahtumista säilynyt suullista perimätietoa, ja aktiivista selvitystyötä on tehty etenkin viime vuosina ja vuosikymmeninä.

Sen arvokkaan selvitystyön lisäksi, mitä perheissä ja suvuissa on tehty, tallennetaan vainojen uhrien vaiheet sekä heidän jälkeläistensä kokemukset nyt myös osaksi kansallista kulttuuriperintöämme. Monista haastatteluista välittyy voimakkaasti muistitiedon tallentamisen ja uhrien kollektiivisen muistamisen tärkeys. Kuten eräs haastateltava kuvasi ajatuksiaan:

”Kyllä se on ihana asia ajatella, että Matti ja Hilma ja Minerva ei painu unholaan. Hekin on olleet ja eläneet täällä ja tehneet työtä ja ovat olleet ihmisiä, jotka on historian rattaisiin joutunut aika karmealla tavalla.” (SKSÄ 2021:39) ❖

Lisätietoa hankkeesta: https://www.finlit.fi/fi/sks/yhteistyohankkeet/stalinin-vainojen-muistot-hanke-2021-2022

Kirjoittaja työskentelee SKS:n Stalinin vainojen muistot -hankkeen projektikoordinaattorina.

Kazanin lentokonetehtaalla työskennelleiden amerikkalaisten ja amerikansuomalaisten vaimojen ryhmäkuva (1932). Matilda ja Lauri Laukkonen muuttivat Yhdysvalloista Neuvostoliittoon vuonna 1930. Vuonna 1937 Lauri Laukkonen pidätettiin ja karkotettiin Sverdlovskin alueelle, jossa hän menehtyi 1938. Laurin pidätyksen jälkeen Matilda irtisanottiin työstään ”kansanvihollisen” vaimona. Vainojen pelon vuoksi Matilda ei elinaikanaan puhunut tapahtumista, mutta 1990-luvulla tytär Lahja kirjoitti omia muistojaan talteen, jotka ovat säilyneet jälkipolville. Kuvassa Matilda (toinen rivi, ensimmäinen oik.) ja Lahja (ensimmäinen rivi, kolmas oikealta). SKS KRA. KRAK 2020:134.

Teksti **Sari Maamies**

Suomen kielen lautakunta – työtä suomen kielen hyväksi

Helmikuussa 2014 suomen kielen lautakunta ylitti poikkeuksellisesti uutiskynnyksen, kun se tiedotti, että muoto *alkaa tekemään* sopii yleiskieleen yhtä hyvin kuin *alkaa tehdä*. Lautakunta oli tehnyt historiallisen päätöksen ja muuttanut aina 1800-luvun lopulta periytyvää suositusta.

Nousi kielenhuollon historiassa ennenkokematon kohu. Suomen kielen lautakunnan puheenjohtajan puhelin soi tauotta, kun toimittajat pyysivät haastatteluja ja lausuntoja, ja lautakunnan edustaja haluttiin Ylen pääuutislähetykseen haastateltavaksi. Verkon keskustelupalstoilla mielipiteitä esitettiin puolesta ja vastaan. Kaikilla tuntui olevan mielipide juuri tästä kielenkäytön yksityiskohdasta, olihan sitä opetettu koulussa vuosikymmenestä toiseen tiukasti.

Mikä on suomen kielen lautakunta?

Ennen *alkaa tekemään* -kohua moni ei ehkä ollut kuullutkaan suomen kielen lautakunnasta. Mikä se siis on?

Suomen kielen lautakunta on yksi Kotimaisten kielten keskuksen eli Kotuksen viidestä kielilautakunnasta; muut neljä ovat ruotsin kielen, romanikielen, saamen kielten sekä suomalaisen ja suomenruotsalaisen viittomakielen lautakunnat. Lautakuntien tehtävä on toimia Kotuksen asiantuntijaeliminä. Ne toimivat Kotuksen yhteydessä ja sen koordinoimina, mutta ovat muuten itsenäisiä asiantuntijaryhmiä.

Suomen kielen lautakunta on toiminut Kotuksen yhteydessä vuodesta 1976 eli Kotuksen perustamisesta lähtien. Lautakunnan historia ulottuu kuitenkin tätä kauemmas 1900-luvun alkuun ja Suomalaisen Kirjallisuuden Seuraan, jossa kielenhuoltokysymysten pohdinta keskitettiin viisihenkiselle kielitieteelliselle valiokunnalle. Nykyisin kielenhuoltotyö jatkuu Kotuksen kielenhuolto-osastossa (joka tunnetaan paremmin aikaisemmalla nimellään Kielitoimisto) ja suomen kielen lautakunnassa.

Lautakunnassa on kahdeksan jäsentä, joista yksi on Kotuksen edustaja. Toimikausi on kolmevuotinen. Mukana on aina suomen kielen tutkijoita, mutta myös muiden elämänalojen edustajia, kuten äidinkielen opettajia, kääntäjiä, median edustajia ja talouselämän kielen tuntijoita. Lautakunta kokoontuu nykyisin kolme, neljä kertaa vuodessa.

Yleiskielen normien tarkastelua

Suomen kielen lautakunnan tehtävänä on ”päättää kielenkäyttöä koskevista periaatteellisista tai yleisluonteisista suosituksista”. Sen tehtävä ei siis nykyisin ole käsitellä arkipäivän kielenhuoltotyössä esiin tulevia kysymyksiä, ellei niihin liity jotain yleiskielen normituksen kannalta periaatteellista näkökulmaa.

Kuka tahansa kansalainen voi ehdottaa lautakunnalle yleiskieleen liittyviä kysymyksiä käsiteltäväksi, ja moni kysymys onkin päätynyt asialistalle juuri kielenkäyttäjien aloitteesta. Kysymyksiä tuovat käsiteltäväksi kuitenkin useimmiten Kotuksen kielenhuoltajat tai Kielitoimiston sanakirjan toimittajat. Jos esimerkiksi kielineuvonnassa tai sanakirja-artikkelia päivitettäessä huomataan, että jokin suositus ei vastaa yleistä kielenkäyttöä eikä siten enää toimi, voidaan pyytää suomen kielen lautakuntaa pohtimaan suosituksen muuttamista. Muutama esimerkki:

Saada tehdyksi vai **tehtyä**: Vuonna 1973 suomen kielen lautakunta uudisti ilmaustyyppejä *saa-*

da tehdyksi ja *saada tehtyä* koskevaa normia. Tyyppi *saada tehtyä* oli vanhoissa kielenhuollon oppaissa katsottu murteelliseksi ja siksi yleiskieleen sopimattomaksi, mutta nyt lautakunta hyväksyi sen myös yleiskieleen *saada tehdyksi* -tyypin rinnalle. Tätäkin kielenkäytön yksityiskohtaa oli siihen asti kouluissa opetettu tiukasti, eikä normin väljennys miellyttänyt kaikkia. Edelleen siitä kielineuvontapuhelimessa silloin tällöin keskustellaan.

Viive-sanan taivutus: *Viive* on 1950-luvulla syntynyt uudissana, jonka taivutus oli ongelma: kielenhuoltajat pyrkivät ohjaamaan sitä taivutuskaavaan *viive : viipeen* (kuten *tarve : tarpeen*), mutta sanaa taivutettiin jo alusta alkaen myös yleisesti vaihteluttomana *viive : viiveen* (kuten *aave : aaveen*). Koska vanha taivutusohje ei vastannut yleistä kielenkäyttöä, suomen kielen lautakunta päätti vuonna 1995, että molemmat taivutustavat voidaan hyväksyä yleiskieleen. *Viive*-sanan taivutus on silti edelleen kielineuvonnan vakiokysymyksiä.

Farao vai **faarao**: Lautakunta päätti muuttaa vanhaa suositusta sanan oikeinkirjoituksesta (2016): aiemmin suositeltu asu *farao* on lainasanan alkukielen mukainen ja sitä käytetään Raamatussa, mutta käytössä selvästi yleisempi on asu *faarao* (esim. *faaraokoira*), ja kirjoitusasu vastaa myös sanan ääntämystä.

Kannanottoja ja kielipolitiikkaa

2000-luvun mittaan lautakunnan työn painopiste on siirtynyt yhä enemmän normituskysymyksistä laajemmin kielen ja yhteiskunnan suhteen tarkasteluun. Kehitys on seurausta muun muassa siitä, että suomen yleiskielen järjestelmä on varsin vakiintunut. Toisaalta taas kansainvälistyminen ja englannin aseman vahvistuminen kaikilla elämänaloilla on herättänyt keskustelun kansalliskielten asemasta.

Lautakunta on osallistunut kielten asemaa koskevaan keskusteluun aktiivisesti, ja se on julkaissut useita teemaan liittyviä kannanottoja. Lähes samanlaisen huomion kuin *alkaa tekemään* -muodon hyväksyminen sai osakseen lautakunnan kannanotto ”Suomi tarvitsee pikaisesti kielipoliittisen ohjelman” vuonna 2018. Tuossa kannanotossa lautakunta ilmaisi selvin sanoin huolensa Suomen kansalliskielten suomen ja ruotsin asemaan kohdistuvasta vakavasta uhasta. Palautteen runsaudesta päätellen moni suomalainen tuntee samanlaista huolta. Oikeusministeriössä onkin sittemmin aloitettu kansalliskielistrategian uudistaminen ja sen lisäksi kokonaan uuden kielipoliittisen ohjelman laatiminen. Tässä työssä on kuunneltu tarkalla korvalla myös suomen kielen lautakunnan asiantuntijoiden ajatuksia.

Suomen kielen lautakunnan uusi kolmivuotiskausi alkoi kesäkuussa 2021. Perinteikäs työ suomen kielen ja sen käyttäjien hyväksi jatkuu. ❖

Kirjoittaja työskentelee Kotimaisten kielten keskuksessa kielenhuoltajana ja on suomen kielen lautakunnan sihteeri.

Teksti **Jenni Sahramaa**

Pieni tyttö ja mahtiemäntä – ruumishautojen tutkimusta

Maalöydöstä koruksi -hankkeen syksy on käynnistynyt nuoremman rautakauden lopun kalmistoihin perehtymisellä, ensin arkistotutkimuksena ja sitten hautalaatikoihin syventyen.

Maskun Humikkalan kalmisto löytyi soranoton yhteydessä Maskun keskiaikaisen kivikirkon viereiseltä mäeltä, jota kansan suussa kutsuttiin Raatomäeksi. Sakari Pälsi kaivoi kalmistosta vuonna 1925 yli 50 hautaa, joista kahdeksan on pääosin hautakuopan koon perusteella tulkittu lapsenhaudoiksi. Humikkalan hautaan 32 perustuen on Leena Tomanterä rekonstruoinut Maskun muinaispuvun, joka on upea esimerkki ristiretkiajan suomalaisesta käsityötaidosta. Myös useista muista Humikkalan haudoista on löytynyt hienoja tekstiilijäänteitä.

Lasten haudoista useimmat ovat vähälöytöisiä, mutta yksi pienistäkin hautakuopista sisälsi puvun jäänteitä: hautakartan perusteella vain noin 90 cm pitkän vainajan ylle oli puettu hevosenkenkäsolki, pikkuiset piirtokoristellut rannerenkaat ja pronssispiraalikoristeltu esiliina. Lisäksi haudassa on jälkiä muista tekstiileistä, oletettavasti vainajan vaatteista.

Liedon Ristinpellon kalmistossa kaivettiin ensimmäisen kerran jo 1905, ja sittemmin laajemmin vuosina 1949–1950. Kalmistosta tutkittiin yhteensä 154 ruumishautaa yhdessä rakennuksenjäänteiden kanssa, joita kaivaustenjohtaja Nils Cleve epäili kellotapulin perustaksi. Ristinpeltoa arveltiinkin varhaiseksi kristilliseksi hautausmaaksi, jopa siinä määrin, että kaivauslöydöt luetteloitiin Museovirastolla osaksi historiallisia kokoelmia esihistoriallisten sijaan. Suurin osa Ristinpellon vainajista oli haudattu uuteen tapaan eli arkeologisesti ilmaistuna esineettömästi, mutta Maalöydöstä koruksi -projektissa tutkittavan haudan 86 vainaja on poikkeus: hänen yllään oli hautaan laskettaessa ollut runsaasti pronssispiraalein koristettu asu, ja haudassa on säilynyt myös tekstiiliä.

Maskun Humikkalan kalmisto on tähänastisessa tutkimuksessa ajoitettu 1000–1100-luvuille, ja Liedon Ristinpelto puolestaan 1100–1200-luvuille. Kalmistot siis ajoittuvat jännittävästi rautakauden ja keskiajan taitteeseen, jolloin varsinaissuomalaisissa yhteisöissä oli käynnissä suuri murros kristinuskon leviämisen myötä. Murrosaika näkyy myös pukeutumisessa, sillä viikinkiajalla suositut raskaat kupurasoljet ovat jääneet pois käytöstä, ja pukujen koristelun painopiste on siirtynyt spiraalikoristeluihin.

Kuva: Krista Wright

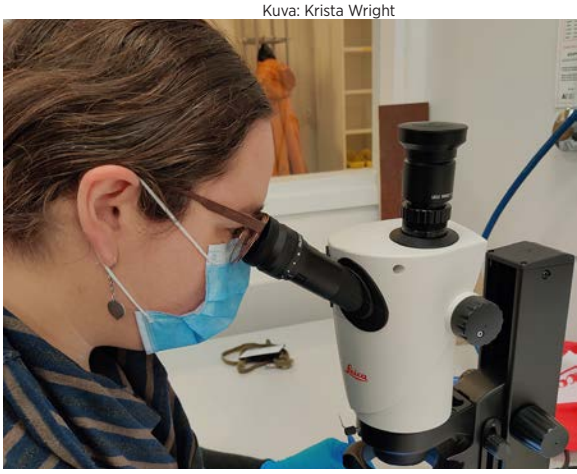

Tekstiileistä otetuista pienistä näytteistä tutkitaan mikroskoopin alla villatyyppi, langan kierre ja kankaan sidos.

Maalöydöstä koruksi -projektissa näitä suuria muutosprosesseja tarkastellaan muutamien yksilöiden hautapukineiden ja niistä monipuolisilla menetelmillä saatavan yksityiskohtaisen tiedon kautta. Humikkalan lapsenhaudan 15 tekstiilien ja korujen analyysi on tätä kirjoittaessa hyvässä vauhdissa. Vaikka vainajasta itsestään ei olekaan säilynyt luu- tai muita jäänteitä, on erityisesti pikkuisten rannerenkaiden tarkastelu varsin pysäyttävä kokemus. Millaisia tunteita onkaan mahtanut kohdistua siihen pieneen vainajaan, jonka hentoja käsivarsia nuo halkaisijaltaan alle neljäsenttiset korut ovat aikoinaan koristaneet? ❖

Kirjoittaja työskentelee tutkijana Maalöydöstä koruksi -projektissa ja tekee väitöskirjaansa Helsingin yliopistoon arkeologisten tekstiilien tutkimuksesta ja rekonstruoimisesta.

Kuva: Sakari Pälsi / Museovirasto, Arkeologian kuvakokoelma

Humikkalan kalmiston kaivaukset vuonna 1925.

Palstalla kerrotaan Kalevalaisten Naisten Liiton johtamasta tutkimusprojektista, jossa tutkitaan rautakauden koruja.

Teksti **Teemu Loikkanen**

Kuva Anna Muotka

Kuvia yläilmoista

ERÄÄN kaikkien aikojen vaikutusvaltaisimmista kuvista otti astronautti William Anders jouluaattona 1968. Se esittää 'maan nousun', eli sinisen planeettamme Apollo 8 -operaation aikana kuun kiertoradalta katsottuna. Kuva näytti ihmiselle ensimmäistä kertaa kokonaisuutena hänen kotinsa rajat. Vaikka tieteessä oli ymmärretty jo kauan elämänpiirimme äärellisyys, vasta tämä kuva värikkäästä maapallosta kellumassa keskellä mustaa tyhjyyttä havahdutti monet todella sisäistämään asian. Sen inspiroimana vietettiin pian ensimmäistä maan päivää ja kuva oli tärkeä tekijä koko ympäristöliikkeen synnyssä. Ihmiskunnan kollektiivinen mielikuvitus otti valtavan harppauksen, jopa suuremman kuin Neil Armstrong kuun pinnalla.

Maapallo on yksi kokonaisuus, jossa ihminen kulkee mukana. Kun aurinko kääntää kasvonsa maata päin, ei meistä näy avaruudesta katsottuna jälkeäkään. Pimeän saapuessa valojen vyöt paljastavat olemassaolomme: on mahdollista erottaa kaupunkeja ja niiden välisiä teitä, kirkkaimpana hohtaa Las Vegas. Taivas on täynnä satelliitteja ja edellisien jäänteitä, ja tämä avaruusjäte vaarantaa jo tulevia toimia kiertoradalla, sillä pienikin metallinpala voi tehdä valtavaa vahinkoa kulkiessaan luotia nopeammin. Satelliitit ovat yksi tärkeä osa järjestelmää, jolla yritämme kesyttää luonnonvoimat tottelemaan tahtoamme. Kukaan yksittäinen ihminen ei voi tajuta kaikkea miljardien menneiden ja nykyisten ihmisten lauman yhdessä saavuttamaa rakennelmaa. Maailman suurin koneisto, merenpohjassa kulkevien kaapelien datapalvelimiin yhdistyvä verkosto, välittää tietoa nanosekunneissa mantereilta toisille ja takaisin muodostaen internetin.

Omissa yksilöllisissä asumuksissa ihminen saa mitä tarvitsee, kunhan muistaa maksaa kuukausittaisen laskun. Kuka tietää tai ketä kiinnostaa mistä sähkö tulee kotiin, miten vesi liikkuu ennen saapumistaan omaan asuntooni tai mihin se viemäristä kadotessaan juoksee. Kaikki on järjestetty niin, ettei meidän tarvitsekaan uhrata koko asialle pienintäkään ajatusta. Vasta häiriön ilmetessä sitä miettii kuka on sössinyt kun jätteitä ei haeta, vessa ei vedä tai valot eivät syty vaikka painaisin katkaisinta. Mökillä saattaa tyytyä vaatimattomampaan. Siellä suihkuksi riittää järvivedessä saunan päälle pulikointi, kuvaruuduksi terassilta avautuva näkymä tai nuotio, jonka voi vieläpä sytyttää vanhan sanomalehden avulla.

Vaikka olemme nähneet kuvia planeetastamme jo kohta 60 vuoden ajan, tuntuu toisinaan silti vaikealta tajuta sitä kokonaisuutena. Nykyään voimme zoomata vielä kauemmas avaruuteen, nähdä miten aurinkokuntamme sijaitsee linnunradan pienessä sivuhaarassa ja kuinka koko miljardeja tähtiä sisältävä galaksi on vain yksi pieni saareke jatkuvasti laajenevassa kaikkeudessa. Olemme niin pieniä, mutta samalla vaikutukseltamme suuria ja sen vuoksi vastuussa koko tästä planeetasta. Maapallon katseleminen avaruudesta otettujen kuvien kautta on jo arkipäivää, mutta millaisen herätyksen tarvitsisimme tulevaisuudessa osataksemme ja ymmärtääksemme toimia oikein ainutta kotiamme kohtaan? ❖

Kirjoittaja toimii tutkijana Suomen Akatemian rahoittamassa Jäteyhteiskunta-hankkeessa Lapin yliopistossa.

Teksti **Laura Seesmeri**

Kalevalaisten Naisten 2022 teema

Luovuuden alkuvoimaa

Ensi vuonna liiton teema sukeltaa luovuuteen. Mistä ammennamme luovuutta, mihin sitä tarvitaan ja mitä luovuus on? Teemaa voidaan puida yleisesti ja siihen voidaan kiinnittää huomio käytännön toimissa.

Mistä puhumme, kun puhumme luovuudesta? Helposti arkikielessä liitämme luovuuden taiteen tekemiseen ja myyttiin taiteilijuudesta. Jos ihmistä kehutaan luovaksi, hänen kerrotaan olevan hyvä jollakin taiteen saralla; vaikkapa taitava sanankäyttäjä, hyvä piirtäjä tai voimakkaasti eläytyvä näyttelijä. Luovuus liittyy kuitenkin vahvasti paljon arkisempiinkin asioihin. Luovuutta tarvitaan keittiössä, käsitöissä ja monissa arjen askareissa.

Luovuus on kykyä soveltaa tietoa muuttuviin käytännön esille nostamiin haasteisiin. Luovuus on mielikuvitusta ja uteliaisuutta ja ratkaisujen löytämistä. Se on ongelmien näkemistä ja ideoiden tuottamista. Luovuus on apuna myös muuttuviin tilanteisiin sopeutumisessa ja sosiaalisten suhteiden luomisessa.

Yhteiskunnassamme tunnetaan tarvetta mitata asioita. Älykkyyttä mitataan testeillä, jotka kertovat loogisen päättelyn kyvyistä. Luovuus kuuluu kurittomiin ominaisuuksiin, jotka eivät taivu mittareille. Loogisesti lahjakas päättelijä ei välttämättä ole luova ongelmanratkaisija, joka löytäisi muuttuvissa tilanteissa ideoita uusille aluille. Tällaista taitoa on vaikea mitata. Tämän takia olisikin tärkeää, että jokainen meistä tunnistaisi oman luovuutensa. Me olemme itse oman itsemme parhaita asiantuntijoita.

Toinen luovuuteen liitetty myytti on se, että luovuus olisi jokin synnynnäinen annettu lahja, joka joillakin on ja joillakin ei. Luovuus on kuitenkin taito, jota voi kehittää ja oppia. Itseään voi laittaa likoon erilaisten ratkaisuvaihtoehtojen etsinnässä ja ajattelussa, jossa ei orjallisesti kuljeta kohti yhtenä ja ainoana ratkaisuna nähtyä päämäärää.

Puhutaan luovuuden herättelystä. Luovuutta voidaan kutitella virkeäksi. Se voidaan herätellä henkiin ja vapauttaa omien ongelmaratkaisujen avuksi. Moni luovuuden lähteistä ammentava tekijä tunnistaa oman vapauden tilansa, jolloin luovuus pääsee parhaiten esille. Tällaisen tilan saavuttamiseksi joku herättelee oman luovuutensa hakeutumalla itselle mieluisaan luonnonpaikkaan, kuuntelemalla musiikkia, vierailemalla taidenäyttelyssä, juomalla teetä, kävelemällä… Keinoja on yhtä monta kuin luovia tekijöitä. Joskus monotoninen tekeminen rentouttaa mielen ja antaa tilaa luoville ideoille.

Moni ammentaa luovuutta luonnosta tai omasta perinteestään. Luovuuden alkuvoiman vuotena voimme me kalevalaiset naiset yhdessä pohtia omia luovuuden lähteitä, jakaa hyviä käytänteitä luovien ratkaisujen löytämiseksi ja luoda luovia tilanteita, joissa saamme uusia ratkaisuja ja mahdollisuuksia. Ainon ja Louhen tarinoista voimme etsiä luovuutta. Tai Vellamon liikkeistä. Kaikki on mahdollista, sillä luovuus on vapautta ajatella ja kokeilla. ❖

Kirjoittaja on porilainen kalevalainen nainen ja maisemantutkimuksesta väitellyt filosofian tohtori.

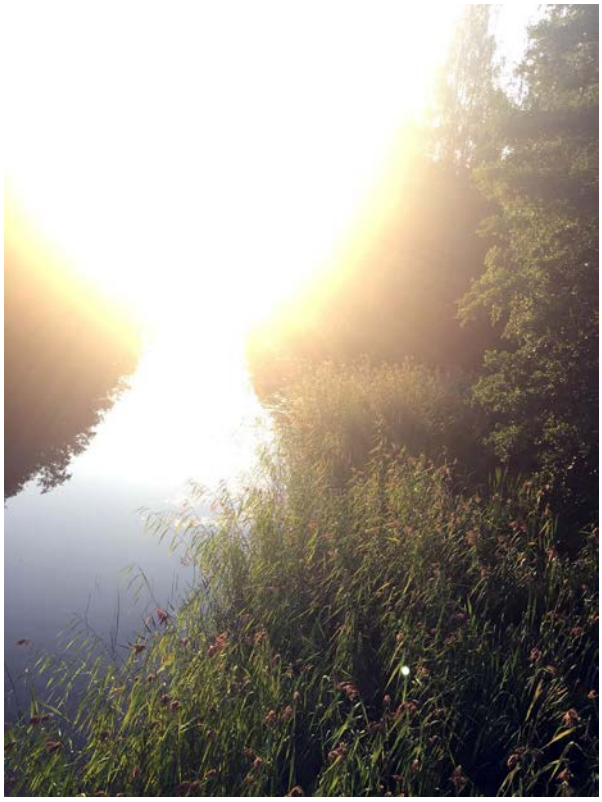

Teksti **Ildikó Lehtinen**

Elämä on matka

Matkoja on monenlaisia. On kaukomatkoja, matkoja menneisyyteen, matkoja omaan sisimpään ja myös tulevaisuuteen. Matkojen taustalla vaikuttaa inhimillinen uteliaisuus. Tuntematon kiehtoo ja samalla pelottaa. Miten voittaa muuten pelko kuin kohtaamalla se?

Pisin matkani on ollut kaiketi matka Unkarista Suomeen, ja tämä matka jatkuu yhä. Syynä ei ollutkaan uteliaisuus, vaan rakkaus, mutta sitä oli edeltänyt uteliaisuus ja kiinnostus suomen kieleen. Suomalainen kansanomainen kulttuuri ja sen kautta Suomen historia avautuivat pikkuhiljaa Kansallismuseon nuorelle tutkijalle. Arkistotutkimukset olivat kuin matkoja menneeseen, edesmenneiden naisten maailmaan. Tulkkina olivat kansanpuvut, ja tällä matkalla olin tutkija Pirkko Sihvon parina. Pukujen tutkimus johdatti matkoille Suomen sukukansojen pariin, ja tällä matkalla olen vieläkin. Näiden kansojen luonnonläheinen elämäntapa ja selviytymistarinat avaavat yhä uusia ovia ja opastavat ymmärtämään toiseutta.

Marjo Koivumäki, Studio Apris

Kalevalaisten naisten kanssa matka kesti kuusi vuotta. Olen saanut sukeltaa historiaan Liiton entisten puheenjohtajien opastamana. Susanna Aaltosen ja Viivi Ylijuuman kanssa valmistui Kestikartanon verkkonäyttely, toiminnanjohtaja Sirpa Huttusen kanssa monikielinen värityskirja Kalevalasta. Elsa Heporaudan muistoa kunnioittaen alettiin järjestää vuosittain hänen nimeään kantava seminaari vuoden teemasta, naiskuvasta ennen ja nyt, pukeutumisesta, kauneudesta yli rajojen ja monitulkintaisesta metsäsuhteesta. Matkat johdattivat eri puolille Suomea, ja lisäksi rajojen ulkopuolelle Viroon, Unkariin ja Venäjälle sukukansojen pariin. Kiitän kannustuksesta, kiinnostuksesta ja myönteisestä asenteesta! Hanna Rantasen ansiosta otimme haltuun myös virtuaalimaailman esittämällä muinaispukuja ja niiden pukemista. Kuuden vuoden aikana Liiton paikka vaihtui, ja Pitäjänmäeltä olemme siirtyneet vilkkaaseen Kallioon.

Vaalimamme kulttuuriperintö koostuu aineellisista ja aineettomista asioista, tavoista, traditioista ja esineistä. Korut edustavat molempia, ne ovat esineitä, kuitenkin niihin on usein ladattuna vahvoja tunteita, muistoja ja tarinoita. Kalevala Koru on alusta pitäen ollut kalevalaisten naisten rakastama kohde. Esihistoriallisia korulöytöjä tutkitaan nyt uusin menetelmin. Kalevalaisten Naisten Liiton kolmivuotinen tutkimushanke selvittää kulttuurien kohtaamisia sekä ihmisten ja esineiden liikkuvuutta Suomessa viikinkiajalta varhaiseen keskiaikaan. Hankkeeseen emme ryhtyneet tietenkään yksin, vaan yhdessä arkeologien, Museoviraston ja Kansallismuseon kanssa.

Matkalla oli kuoppiakin. Koronapandemia rajoitti kohtaamisia, mutta kalevalaiset naiset vastasivat haasteeseen kekseliäästi. Käsityöharrastus elpyi, ja etäisyydet hälvenivät etätapaamisissa. Kalevalaisten naisten matka jatkuu kohti uusia suunnitelmia. Miten itselleni? Lastenlapset pitävät huolen siitä, ettei aikani tule pitkäksi. Tutkimatonta tietoa on viljalti, tutkijana toivon avaavani uusia lehtiä, uteliaisuutta riittää! ❖

Kirjoittaja on Liiton hallituksen väistyvä puheenjohtaja.

Teksti **Kirsi-Marja Siltavuori-Illmer**

Kalevalaisten Naisten Liiton vuosikokous 2021

Olinhan siellä minäkin....

Kalevalaisten Naisten Liiton vuosikokous järjestettiin 25.9. Helsingissä Kansallismuseon auditoriossa. Näin korona-aikaan auditorioon sai tulla vain kourallinen kokousedustajia hallituksen, sihteeristön ja teknisen henkilökunnan lisäksi. Lähes kaikki jäsenyhdistykset olivat mukana etänä. Itse olin mukana Helsingissä, koska sain tehtäväkseni kirjoittaa oman tuntemukseni pohjalta vuosikokouksen kuulumisista Pirtaan.

Liiton puheenjohtajan ja Kalevalaseuran alkupuheenvuorojen jälkeen kokoukselle valittiin puheenjohtajaksi Katariina Solastie Helsingistä. Hän veti maratonkokouksen reippaasti ja turhia aikailematta, mutta antoi jokaisen rauhassa esittää mielipiteensä kulloinkin esillä olleisiin asioihin. Pöytäkirjan tarkastajaksi valittiin minut kokouspaikalta sekä etänä kokoukseen osallistunut Eeva Heinonen.

Osanottajia ja kokouksen työjärjestystä käsittelevien alkupykälien jälkeen päästiin kuulemaan Liiton kertomus, tilinpäätös sekä tilintarkastajien lausunto tilikaudelta 1.4.2020–31.3.2021. Kokouksessa oli 62 virallista edustajaa 41 jäsenyhdistyksestä. Yhteisesti todettiin Liiton toimineen monipuolisesti korona-ajasta huolimatta.

Sen jälkeen kuulimme Kalevala Korun toimintakertomuksen ja tilinpäätöksen, joka näytti hyvältä, vaikka lomautuksia olikin jouduttu tilikaudella pitämään. Todettiin myös, että Kalevala Koru maksaa Liitolle osinkoa 100 000 euroa.

Sitten alkoivatkin jäsenistön kannalta jännittävimmät asiat eli Liiton uuden puheenjohtajan ja hallituksen jäsenten valinta. Liiton uudeksi puheenjohtajaksi valittiin Seurasaarisäätiön toiminnanjohtaja Aila Nieminen Helsingistä 36 äänellä. Hänen vastaehdokkaansa laukaalainen Seija Tiihonen sai 24 ääntä. Aila Nieminen totesi kiitospuheessaan muun muassa näin: ”Minulla on aina ollut voimakas sisäinen kutsumus toimia perinteenkantajana”. Onnea Ailalle valinnasta ja kiitos Seijalle hyvänä haastajana olemisesta!

Hallitukseen oli paikkoja tarjolla kolme ja ehdokkaita neljä. Yhden hallituskauden jälkeen erovuoroiset, Seija Lehtonen Helsingistä ja Tiina Piilola Jyväskylästä, saivat molemmat 55 ääntä ja uuden kolmivuotispestin Liiton hallituksessa. Kajaanilainen Eila Parviainen tuli valituksi kolmantena 37 äänellä ja meidän Rauman edustaja Pia Ala-Äijälä jäi hänestä yhden äänen häviölle. Onnea valituille! Liiton hallituspaikat ovat kovin itäpainotteisia eikä meiltä lännestä ole ollut muutamaan vuoteen omaa edustusta. Toivotaan parasta ensi vuonna.

Ruokatauon jälkeen kuulimme Kalevala Korun omistajanohjauksesta Korun toimitusjohtajan Kirsi Paakkarin esittämänä. Asia nostatti paljon soraääniä, mutta lopputulemaksi tuli vuosikokouksen päätös siitä, että hallitus saa luvan alkaa tarkastella tulevaisuuden uusia mahdollisuuksia Kalevala Korun kasvustrategian toteuttamiseksi.

Toinen suuri asia kokouksessa oli Liiton sääntöjen uudistamien, jota oli tahkottu pitkin kesää niin yhdistyksissä kuin Teams-kokouksissa. Sääntöjen 4. pykälä puhutti jälleen, mutta kaiken kaikkiaan sääntömuutos saatiin vietyä läpi ja valtuutettiin hallitus tekemään tarvittaessa Patentti- ja Rekisterihallituksen vaatimat korjaukset. Kokouspalkkiot ja kannattajajäsenmaksut hyväksyttiin esityksen mukaisesti.

Liiton uusi hallitus: Riitta Varpuharju Laukaasta (vas.), Hanna Rantanen Tampereelta, Eila Parviainen Kajaanista, Seija Lehtonen Helsingistä, Tiina Piilola Jyväskylästä, Virpi Knuutinen Oulusta, Tarja Kupiainen Joensuusta ja Aila Nieminen Helsingistä. Kuvasta puuttuvat Saara Paavola Tampereelta ja Marja-Stiina Suihko Kuhmosta.

Lopuksi kuultiin vielä Liiton toimintasuunnitelma sekä talousarvio ensi tilikaudelle ja valittiin Liitolle uusi tilintarkastaja: Lead Audit Oy, päävastuullisena tilintarkastajana Marko Saxell.

Me ”ylijäämäporukka” päädyimme vielä pulisemaan kahvioon päivän tapahtumista, kun uusi hallitus piti omaa järjestäytymiskokoustaan. Kerrassaan hieno ja monipuolinen kokouspäivä!

PS. Kiitos erovuorossa olleille Ildikò Lehtiselle ja Tuula Rikalalle kuuden vuoden urakasta!

Kirjoittaja on Rauman Kalevalaisten puheenjohtaja.

Pirta joulupakettiin?

Pirta on meidän kaikkien yhteinen kulttuurilehti. Mitäpä, jos sujauttaisit lehden tänä vuonna ystäväsi joulupakettiin ja kutsuisit hänet osaksi elävää ja aktiivista kulttuuriyhteisöämme?

Tilaukset: toimisto@kalevalaistennaistenliitto.fi

Vuosikertatilaus 35 euroa.

Louhen paja – kalevalaisten naisten kehittämispäivä la 29.1.2022.

Lisätietoja www.kalevalaistennaistenliitto.fi tai puhelimitse 050 520 1314.

Uppoudu flammuihin ja käsillä tekemisen taidokkuuteen.

Flammut kansallispuvuissa

22.10.2021–10.4.2022

Kauppakatu 25, 40100 Jyväskylä
p. 014 266 4370
craftmuseum.info@jyvaskyla.fi
Avoinna ti–su klo 11–18
www.craftmuseum.fi

SUOMEN KÄSITYÖN MUSEO
SUOMEN KANSALLISPUKUKESKUS

Kalevala Flagship, Keskuskatu 1, Kalevala Outlet & Experience, Hankasuontie 11 a, Helsinki, valtuutetut jälleenmyyjät sekä kalevala.fi